

TTK TASARISI'NDA ŐIRKETLERİN EHLİYETİ VE BU BAĞLAMDA TTK m. 137 HÜKMÜNDEKİ “ULTRA VİRES” SINIRLAMASININ YERİNDELİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

*The Legal Capacity of Companies under the Draft of the New
Commercial Code and in This Context, Evaluation of the
Appropriateness of the Ultra Vires Rule in Commercial Code Art. 137*

Dr. Burçak YILDIZ*

GİRİŞ

1956'da kabul edilip 1957'de yürürlüğe giren ve hâlen yürürlükte bulunan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu¹ (TTK), “hazırlandığı ve kabul edildiği dönemin öğretileri ile kuram ve yaklaşımlarını iyi bir şekilde yansıtan, sorunlara çağdaş, güvenilir ve işleyebilir çözümler getiren, bu alanda Türkiye'nin gereksinimlerini büyük ölçüde karşılayan, menfaatler dengesini hak ve adalete uygun bir tarzda kuran, modern hukuk yöntemlerinin ve kanun tekniklerinin başarıyla kullanıldığı bir Kanun” niteliği taşımaktadır². Ancak, 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan büyük gelişmeler³, ticaret hukukumuzu doğrudan etkilemiş; bu gelişmeler

---

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

¹ Kabul tarihi: 29.06.1956, RG. 09.07.1956, S. 9353.

² TTK Tasarısı Genel Gerekçesi No. 1'den naklen [TTK Tasarısı için bkz. <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> (15.05.2006)].

³ Bu gelişmeler için bkz. Genel Gerekçe No. 2.

karşısında, TTK yetersiz kalmıştır. Her ne kadar TTK'da söz konusu gelişmelere uyum amacıyla çeşitli değişiklikler yapılmışsa da, bunlar yeterli olmamıştır.

Ayrıca ülkemiz, Avrupa Toplulukları (AT) tam üyeliğine aday olmasının ardından, AT müktesebatını iç hukukuna aktarma yükümlülüğü altına girmiştir. Söz konusu yükümlülük kapsamında, TTK'da özellikle AT'nin ticaret, şirketler, sermaye piyasası, taşıma ve sigorta hukukuna ilişkin yönergeleri ile tüzüklerine uyum sağlanması amacıyla değişiklik yapılması zorunluluğu doğmuştur⁴.

Bu doğrultuda Adalet Bakanlığı, Aralık 1999'da, yeni Türk Ticaret Kanunu'nun Tasarısını hazırlamakla görevlendirdiği bir komisyon kurmuştur⁵. Komisyon'un hazırladığı Tasarı, 09.11.2005 tarihinde TBMM Başkanlığı'na sunulmuş olup; hâlen Adalet Komisyonu ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu'nda görüşülmektedir⁶.

TTK Tasarısı'nda, 6762 sayılı TTK'dan farklı olarak düzenlenmiş konulardan biri de, şirketlerin ehliyetidir. Hâlen yürürlükte olan Türk Ticaret Kanunumuzda, “*ultra vires* ilkesi”⁷ benimsenmiş olup; şirketlerin esas sözleşmelerinde belirtilen konuların, şirketlerin ehliyetinin kapsamını belirlediği kabul edilmiştir⁸. TTK m. 137 uyarınca; ticaret şirketlerinin ehliyeti, esas sözleşmelerinde belirtilen işletme mevzuu çevresi ile sınırlanmıştır; bunlar dışında kalan işlemler ise, şirketin hak ehliyeti dışında ve bu nedenle de yok hükmünde sayılmaktadırlar.

⁴ Söz konusu taahhüt hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Genel Gerekeç No. 3.

⁵ Genel Gerekeç No. 101.

⁶ B k z . http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_tasarisi_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=36174 (03.05.2005).

⁷ Şirketlerin ehliyetinin esas sözleşmede belirtilen konular ile sınırlandırılması, bu sınırlamanın doğduğu ülke olan İngiltere'de olduğu gibi, hemen her ülkede “*ultra vires* ilkesi” olarak isimlendirilmektedir. Bu nedenle çalışmamızda, Türkçe bir kavram olmamakla birlikte, hukuk terminolojisinde kabul görmüş olan ve doktrinimizde de yaygın olarak kullanılan *ultra vires* kavramı kullanılacaktır.

⁸ Hukukumuzda ticaret şirketlerinin ehliyeti hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ansay, Tuğrul: “Anonim Şirketlerde Ehliyet Meselesi”, (Ehliyet), I. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1960, s. 81 vd.; İmregün, Oğuz: “Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticaret Şirketlerinin Ehliyet ve Temsili”, (Ehliyet), II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1962, s. 275 vd.; Akyazan, Sıtkı: “Türk Ticaret Kanununun 137. Maddesinin Anlam ve Kapsamı Üzerine Bir İnceleme”, Batider 1974, C. VII, S. 4, s. 829 vd.; Berzek, Ayşe: “Ticaret Hukukunda Ortaklıkların Ehliyeti”, TİktG 1978, C. XXVI, S. 5-7, s. 1291-1292; Kuntalp, Erden: “Ticaret Ortaklıklarının Ehliyeti”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu II, Ankara 1985, s. 5 vd.; Okur, İrfan: “Medeni Hukuk Tüzel Kişileri ile Ticaret Hukuku Tüzel Kişilerinin ‘Hak Ehliyeti’ Yönünden Karşılaştırılması”, YD 1990, C. XVI, S. 3, s. 377 vd.; Tekinalp, Ünal: “Ultra Vires”, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul 1997, s. 45-46; Ülgen, Hüseyin: “Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti”, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 1283 vd.; Yıldız, Burçak: “Şirketlerin Ehliyetine İlişkin Olarak Özellik Arz Eden Bazı Hukukî İşlem ve Sözleşmeler”, (Ehliyet), AnkBarD 2006, S. 2, s. 55 vd.

Ancak doktrinde TTK m. 137 hükmü eleştirilmiş; üçüncü kişileri mağdur eden, ticarî işlem güvenliğine zarar veren ve serbest piyasa ekonomisini temel almış olan hukuk düzenimize uygun düşmeyen bu sınırlamanın kaldırılması gerektiği savunulmuştur. Söz konusu eleştirilerin yanı sıra, AT müktesebatına uyum çerçevesinde, ülkemizin 68/151 sayılı Yönerge'ye uyum yükümlülüğünün doğmuş olduğu hususu da kanun koyucu tarafından dikkate alınmış; hazırlanan TTK Tasarısı'nda *ultra vires* ilkesinin kaldırılmasına yönelik önemli değişiklikler yapılmıştır.

Çalışmamızda TTK Tasarısı'nın ticaret şirketlerinin⁹ ehliyetine ilişkin düzenlemeleri incelenecektir. Ancak bunların yerindeliğinin değerlendirilebilmesi için, öncelikle söz konusu değişikliğin nedenlerinin ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda aşağıda öncelikle, doktrinde TTK m. 137'ye yöneltilen eleştirilere yer verilecek, söz konusu hükümde yer alan *ultra vires* sınırlamasının yerindeliği incelenecektir. Ardından da, Tasarı'nın diğer önemli dayanağı olan 68/151 sayılı Yönerge'ye uyum yükümlülüğümüz konusu ele alınacaktır.

I. TTK Tasarısı'nda Şirketlerin Ehliyetine İlişkin Olarak 6762 sayılı TTK'dan Farklı Düzenlemeler Benimsenmesinin Nedenleri

A- Doktrinde TTK m. 137'nin Değiştirilmesi İçin İleri Sürülen Gerekçeler

1. Tüm Şirket Tipleri İçin İleri Sürülen Ortak Gerekçeler

a- Hukukumuzda Tescil Sisteminin Benimsenmiş Olması

Doktrinde, *ultra vires* ilkesinin, şirketlerin kuruluş ânını esas alan sınıflandırmaya göre izin sistemine¹⁰ dayandığı; TTK m. 137 hükmünün ise,

⁹ Çalışmamızın konusu TTK'da ve TTK Tasarısı'nda yer alan ticaret şirketlerinin hukukî ehliyeti olup; kooperatifler ve adî şirketlerin ehliyeti inceleme alanımız dışında kalmaktadır. Bu nedenle, çalışmamızda şirket kavramı, açıkça belirtilmese dahi, TTK'da ve Tasarı'da düzenlenmiş olan ticaret şirketlerini ifade edecek şekilde kullanılmaktadır.

¹⁰ Müşterek bir gaye ile bir araya toplanan kişilerin oluşturduğu topluluğun, hukuk düzeni tarafından şirket olarak tanınmasında, devletin bu topluluklar üzerindeki etkisine ve uygulanan hukuk politikasına göre, kişilik kazanma anı ve kuruluş şartları da değişiklik göstermektedir. Kuruluş ânını esas alan bu tasnife göre şirketlerin kuruluşunda; izin sistemi, tescil sistemi ya da serbest kuruluş sistemi söz konusu olabilmektedir. Bunlardan izin sistemine göre, bir topluluğun tüzel kişilik kazanması, devletin vereceği izne bağlıdır. Bu sistemde devlet, tüzel kişilerin kuruluşuna izin verip vermeme konusunda mutlak takdir hakkını haiz bulunmakta; verilecek kararlar aleyhine kurucuların yargı yoluna giderek, itiraz etmelerine olanak tanınmamaktadır. Genellikle *ultra vires* ilkesini benimsemiş hukuk düzenlerinde uygulanan bu sistemde, şirketlerin kuruluşu denetim

tescil sistemini benimsemiş olan Türk Ticaret Kanunumuzun yapısına uygun düşmediği savunulmuştur¹¹.

Bir şirketin ehliyetinin sınırlı ya da sınırsız olduğu hususu; esas sözleşmede yer alan ehliyete ilişkin kayıtların, şirket dışındaki bir makamın iznine ihtiyaç duymaksızın değiştirilip değiştirilemediğine göre belirlenmektedir¹². Bu itibarla *ultra vires* ilkesi, niteliği gereği, izin sistemini benimsemiş hukuk düzenlerine uygundur¹³. Zira bu sınırlama sayesinde

---

altında tutulmakta, ehliyetleri sınırlanmaktadır. Siyasal düzenler açısından ele alındığında ise, izin sisteminin özellikle totaliter ve plânlı ekonomiyi benimsemiş, şirket kuruluşuna sıcak bakmayan hukuk düzenlerinde tercih edildiği gözlenmektedir. Kurucuların hazırladığı esas sözleşmenin teklif niteliği taşıdığı ve geçerlik kazanabilmesi için mutlak takdir yetkisi bulunan idarî bir makamın tasarrufunun gerektiği hâllerde de, izin sisteminden söz edilmektedir. İngiliz hukukunda, Kraliyet'in tanıdığı özel yetkiyle kurulan şirketler (*chartered company*) ile özel bir kanunla kurulan şirketler (*statutory company*), izin sistemine örnek olarak gösterilmektedir. Bu hususta bkz. Arslanlı, Halil: Türk Hukukunda Devletçiliğin Anonim Şirketlerin Ehliyeti Üzerine Tesiri, (*Devletçilik*), İstanbul 1942, s. 43, 60 vd.; Oğuzman, Kemal/Seliçi, Özer/Oktay, Saibe: Kişiler Hukuku, Gerçek ve Tüzel Kişiler, 6. Baskı, İstanbul 1999, s. 173, dn. 26; İmregün, Oğuz: Kollektif, Komandit ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Ortaklıklar, (*Kollektif Ortaklıklar*), İstanbul 1989, s. 24, dn. 34; Akipek, Jale G./Akıntürk, Turgut: Türk Medenî Hukuku, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, 5. Baskı, İstanbul 2004, s. 550-552; Yıldız, Burçak: "AT ve İngiliz Hukuk Sistemlerinde Şirketlerin Ehliyeti ('Ultra Vires' İlkesi)", (*Ultra Vires*), Batider 2006, C. XXIII, S. 3, s. 192, 200 vd. Ayrıca bkz. aşağıda I, A, 1, b başlığı altındaki açıklamalar.

Tescil sisteminde (normatif sistemde), tüzel kişiliğin kurulması genel bir kanuna tâbi olup, bu kanun hükümlerini yerine getiren herkesin tüzel kişiliğin (şirketin) tescilini talep etme hakkı bulunmaktadır. İzin sisteminden farklı olarak, mevzuatta belirtilen şartlar sağlanmışsa, yetkili makam şirketin kuruluşuna izin vermek zorundadır. Bu inceleme sırasında yetkili makamın takdir hakkı bulunmamakta; vereceği kararlar aleyhine yargı yoluna gidilebilmektedir. Mevzuatta belirtilen şartların yerine getirildiğinin yetkili makamca tespit edilmesinden sonra şirket, sicile tescille tüzel kişilik kazanmaktadır; bu nedenle de tescil, kurucu etkiyi haizdir. Tescil sistemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Akipek/Akıntürk, s. 553-554; Öztan, Bilge: Tüzel Kişiler, 2. Baskı, Ankara 1998, s. 18; Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 173; Ansay, Tuğrul: Anonim Şirketler Hukuku, (*Anonim Şirketler*), 6. Baskı, Ankara 1982, s. 41; Karayalçın, Yaşar: Ticaret Hukuku, C. II, Şirketler Hukuku, A. Giriş-Adî Şirket-Ticaret Şirketleri, 2. Baskı, Ankara 1973, s. 93; Köprülü, Bülent: Medeni Hukuk, Genel Prensipler - Kişinin Hukuku, 1-2. Kitaplar, 2. Baskı, İstanbul 1984, s. 405; Arslanlı, Halil: Anonim Şirketler, C. I, Umumî Hükümler, (*Anonim Şirketler*), 3. Baskı, İstanbul 1960, s. 3, 22.

Serbest kuruluş sisteminde ise, mevzuatta belirtilen şartların yerine getirilmesi ve tüzel kişilik kurma iradesinin açığa vurulması, tüzel kişilik kazanılması için yeterli sayılmaktadır. Bu sistemde, şirketlerin kurulabilmesi için, resmî makamlardan izin alınması ya da şirketin tescili gerekmemektedir. Serbest kuruluş sisteminde, devlete mevzuatta belirtilen şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol etme yetkisi dahi tanınmamakta; böylelikle şirket kuruluşunda devletin etkisi tamamen bertaraf edilmektedir. Bkz. Akipek/Akıntürk, s. 555-557; Karayalçın, s. 9; Köprülü, s. 404; Öztan, s. 18; Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 172; Arslanlı, Anonim Şirketler, s. 2.

¹¹ İmregün, Kollektif Ortaklıklar, s. 28; Ehliyet, s. 280; Karayalçın, s. 98, dn. 12; Arkan, Sabih: 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, (*Tartışmalar*), İstanbul 1998, s. 42; Tekinalp, Ünal: "Ticaret Ortaklıklarının İşletme Konuları ile İlgili Olmayan Ortaklıklara Katılıp Katılamayacakları Sorunu Üzerine Düşünceler", (*Katılma*), İktMalD 1981-82, C. XXVIII, S. 10, s. 425.

¹² Arslanlı, Kollektif Şirketler, s. 81; Devletçilik, s. 41; İmregün, Ehliyet, s. 278; Ansay, Ehliyet, s. 82-83.

¹³ Bkz. yukarıda dn. 10.

şirketlerin kuruluşu denetim altında tutulmakta, izlenen izin politikası uyarınca ehliyetleri sınırlanabilmektedir. Kuruluştan sonra esas sözleşmede serbestçe değişiklik yapılmasına da izin verilmemekte; böylelikle devletin şirketler üzerindeki kontrolünü, kuruluştan sonra da devam ettirebilmesi amaçlanmaktadır¹⁴.

TTK m. 137'nin gerekçesinde ise, Türk Ticaret Kanunu'nda izin sisteminin benimsenmiş olduğu belirtilmiş; *ultra vires* ilkesinin de, bu sistemin korunabilmesi için kabul edildiği ifade edilmiştir¹⁵. Gerçekten de sermaye şirketlerine ilişkin olarak; 6762 sayılı TTK'nın Tasarısı, başlangıçta izin sistemi temel alınarak hazırlanmıştır. Ancak söz konusu Tasarı henüz kanunlaşmadan, Adalet Komisyonu tarafından m. 280'e ikinci fıkra eklenmiştir. Anonim şirketlerin kuruluşunda Bakanlık'tan izin alınması gereğini düzenleyen bu maddeye, söz konusu kurumun esas sözleşmenin "kanunun müfessir hükümlerinden ayrıldığı ileri sürerek izin vermektan kaçınamayacağını" ifade eden ikinci fıkranın eklenmesiyle, izin sisteminden çok, tescil sistemine yakın bir sistem benimsenmiştir¹⁶. Üstelik özellikle 1995'te 559 sayılı KHK ve 2003'te 4884 sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerin ardından, şirketler hukukumuzda sermaye şirketlerine ilişkin olarak tescil sisteminin benimsendiği hususu açıklık kazanmıştır.

Şahıs şirketlerine ilişkin olarak ise, TTK'nın kabul edildiği tarihten itibaren tescil sistemi benimsenmiştir. Aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacağı gibi, hukukumuzda şahıs şirketleri, TTK'da 1999 ve 2003'te yapılan değişikliklerden önce de, herhangi bir resmî makamın (mahkemenin ya da Bakanlık'ın) onayı aranmaksızın, sadece esas sözleşmenin ticaret siciline tescili ile kurulmakta ya da esas sözleşmelerini değiştirilebilmekteydiler. Bu itibarla, TTK'da şahıs şirketlerine ilişkin olarak tescil sisteminin benimsendiği hususu da açıktır.

Sonuç olarak günümüzde şirketlerin kuruluşunda ve esas sözleşme değişikliklerinde resmî bir makamın (mahkemenin ya da -kural olarak¹⁷- Bakanlık'ın) iznine gerek duyulmamakta; sicil memurluğu ve -istisnaen yetkili olduğu durumlarda Bakanlık- ancak emredici hükümlere uygunluk denetimi yapabilmektedir. Söz konusu durum; 6762 sayılı TTK'da tescil sisteminin benimsendiğine işaret etmektedir¹⁸. Bu itibarla, tescil sistemini benimsemiş TTK'ya m. 137 ile getirilen *ultra vires* sınırlaması, izin sistemini benimsemiş hukuk düzenlerine daha uygun olduğundan, yerinde değildir.

¹⁴ İmregün, Kollektif Ortaklıklar, s. 24, dn. 34; *Arslanlı*, Devletçilik, s. 61.

¹⁵ 1957 tarihli Türk Ticaret Kanunu Gerekçesi, TBMM Zabıt Ceridesi 1956, C. XIII, S. 198, V, 24, s. 28.

¹⁶ Söz konusu değişikliğe rağmen TTK m. 137'nin gerekçesinde bu yönde düzeltme yapılmamış olması, yukarıda sözü edilen uyumsuzluğun nedeni olarak gösterilmektedir. Bkz. Kuntalp, s. 11, dn. 15.

¹⁷ İstisnaları için bkz. aşağıda dn. 47.

¹⁸ Bu hususta bkz. aşağıda I, A, 2, a, aa başlığı altındaki açıklamalar.

b- Hukukumuzda Serbest Piyasa Ekonomisi Sisteminin Benimsenmiş Olması

TTK m. 137 hükmü; plânlı ekonomi sistemine uygun düşen *ultra vires* ilkesinin, serbest piyasa ekonomisini benimsemiş olan hukuk sistemimize ters düştüğü gerekçesiyle de eleştirilmiştir.

Plânlı ekonomi sistemini temel almış hukuk düzenlerinde, şirketlerin sadece kalkınma plânlarında öngörülen belirli görevleri yerine getirmek amacıyla kurulabilecekleri ve çalışabilecekleri kabul edilmektedir¹⁹. Buna göre, hedeflenen amaca ulaşılabilmesi için, şirketlerin kuruluş ve çalışmaları denetim altında tutulmakta; söz konusu denetimin tam anlamıyla sağlanabilmesi için de *ultra vires* ilkesi tercih edilmektedir²⁰. Çünkü söz konusu ilke ile sadece ülke ekonomisinin ihtiyaç duyduğu sektörlerde şirket kurulmasına izin verilmekte; aynı işkolunda gereksiz sayıda şirket kurulması önlenmektedir. Devlet, ekonomik düzenin işleyişine uygun görmediği ya da tekelinde bulundurduğu konularda şirket kurulmasına izin vermemektedir. Bu yolla devletin ekonomik yaşam üzerindeki hâkimiyeti korunmakta; şirketlerin büyümeleri ve devlete rakip olmaları da engellenmektedir. Denetimin tam anlamıyla sağlanabilmesi için de, (şirketlerin kuruluş ânını temel alan sınıflandırmaya göre) izin sistemi benimsenmektedir²¹.

Üstelik *ultra vires* ilkesi ile getirilen sınırlama, plânlı ekonomiyi benimsemiş hukuk düzenlerinde, diğer menfaatlerin yanı sıra, kamu düzeninin korunmasını da hedeflemektedir. Bu ilke sayesinde, şirketlerin büyüyerek tekel oluşturmalarının önlenmesi; böylelikle de vatandaşların bireysel haklarının ve kamu düzeninin korunmasının amaçlandığı savunulmaktadır²².

Oysa hukukumuzda serbest piyasa ekonomisi sistemi benimsenmiş olup; kalkınma plânlarının, sadece rehberlik, yol göstericilik ve caydırıcılık işlevleri bulunmaktadır. Anayasamız, Devlet'e şirket kuruluşunda ekonomik açıdan inceleme yapma görevi yüklememiş²³; aksine 48. maddesinde, herkese ve dolayısıyla her şirkete, dilediği alanda çalışma ve sözleşme yapma hürriyeti tanımış, özel teşebbüsler kurmanın serbest olduğunu

¹⁹ Karayalçın, s. 199; Arslanlı, Devletçilik, s. 5 vd., 25; Kuntalp, s. 10, dn. 14.

²⁰ Karayalçın, s. 199.

²¹ İzin sistemi ile ilgili açıklamalar için bkz. yukarıda dn. 10.

²² Bkz. Ansay, Ehliyet, s. 82; Rajak, Harry: "Judicial Control: Corporations and the Decline of Ultra Vires", The Cambrian Law Review 1995, Vol. 26, s. 19.

Ultra vires ilkesi ile getirilen sınırlamanın kamu düzenini koruması, icazet bakımından da önem taşımaktadır; çünkü kamu düzenini ihlâl eden bir işleme icazet verilmesi mümkün değildir. Bkz. Franko, Nisim: "Ticaret Şirketlerinin Kefalet Ehliyeti", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu II, Ankara 1985, s. 67.

Ayrıca bkz. şirketlerin başlıca ehliyetine ilişkin Yargıtay HGK'nın 29.11.1969 tarihli ve E. 1966/T-1396, K. 847 sayılı kararına dayanak teşkil eden Daire kararından naklen: "Özellikle anonim şirketlerin yurttaşların yatıracağı sermayeye açık olması, onların güvenine dayanması ve kamu düzenini yakından ilgilendirmesi, bu sınırların kesin şekilde çizilmesini gerektirmektedir." (Kararın tam metni için bkz. Batider 1970, C. V, Ş. 3, s. 614).

²³ Karayalçın, s. 199; Kuntalp, s. 10.

belirtmiştir. Söz konusu hükümde Devlet'e yüklenen görev, "özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirler almak" biçiminde ifade edilmiştir.

Bu itibarla, serbest piyasa ekonomisini benimsemiş olan şirketler hukukumuzda, plânlı ekonomiye uygun bir düzenleme olan *ultra vires* ilkesine yer verilmiş olması, doktrinde eleştirilmiş; anılan ilkenin kaldırılması gerektiği savunulmuştur²⁴.

c- Pay Sahiplerine Yeterince Fayda Sağlamaması

Ultra vires ilkesinin kabulünde öncelikle korunması hedeflenen menfaat grubunun, pay sahipleri olduğu kabul edilmektedir. Söz konusu ilkeyi savunan yazarlara göre; uzman olmadığı konularda işlem yapan bir şirketin, kazanç elde etme ihtimalinin yanı sıra zarar etme riski de bulunmaktadır. Bu nedenle, şirketin konusu dışında kalan işlemlere izin verilmesi hâlinde, ilk plânda şirket sermayesinin ve pay sahiplerinin birikimlerinin tehlikeye atılacağı düşünülmüştür. Anılan görüşe göre, bir şirkette pay sahibi olmayı tasarlayan kişiler, söz konusu şirketin esas sözleşmesini ve bu sözleşmede belirtilen konuları incelemekte; yatırım yapıp yapmamaya, bu inceleme sonucunda karar vermektedirler. Pay sahibi olduktan sonra ise, şirketin esas sözleşmesinde belirtilmeyen konularda işlem yapılmayacağına ve şirket malvarlığının tehlikeye atılmayacağına güvenmektedirler²⁵. *Ultra vires* ilkesini kabul etmiş hukuk sistemlerinde, şirketle işlem yapan kişilerin ehliyet dışı işleme ya da yetkisiz temsil hükümlerine dayanarak şirkete başvurmalarının engellenmiş olması da, pay sahiplerinin bu beklentilerini güçlendirmektedir²⁶.

Ancak *ultra vires* ilkesi ile ilk plânda korunması hedeflenen pay sahipleri de, iddia edildiğinin aksine; uygulamada yeterince korunamamaktadır. Zira uygulamada, genel ve soyut ifadelerin yer aldığı esas sözleşmeler hazırlanmakta; bu sözleşmelerde, şirketin fiilen uğraştığı işletme mevzuularının yanı sıra, ilerde uğraşılması düşünülen pek çok işletme mevzuu da sayılmaktadır. Bunun sonucu olarak da şirket, pay sahiplerinin öngöremediği işletme mevzuularında dahi çalışabilmekte, bu yüzden de şirketin sadece belirli bir alanda çalışacağı saikiyle pay sahibi olan kişiler korunamamaktadır²⁷.

²⁴ İmregün, Kollektif Ortaklıklar, s. 28; Ehliyet, s. 280; Karayağın, s. 98, dn. 12; Arkan, Tartışmalar, s. 42; Tekinalp, Katılma, s. 425.

²⁵ Franko, s. 53'den naklen: "Muayyen bir şirketi kuran kişiler, o şirketten elde edecek oldukları kârı kadar, ona iştirakle karşılama ihtimalinde oldukları riskleri de nazarı dikkate alırlar".

²⁶ Arslanlı, Halil: Kollektif ve Komandit Şirketler, (*Kollektif Şirketler*), 2. Baskı, İstanbul 1960, s. 82; Franko, s. 53.

²⁷ Prentice, D. D.: Reform of the Ultra Vires Rule, A Consultative Document, Department of Trade and Industry, London 1986, s. 15.

Üstelik -özellikle sermaye şirketlerinde- pay sahiplerinden pek çoğu için öncelikli olarak önem arz eden husus, işlemin *ultra vires* olup olmaması değil, bu işlemin şirkete kazanç ve kendilerine de kâr payı sağlayıp sağlamayacağıdır. Bu nedenle şirkete ortak olmayı düşünen kişiler (muhtemel pay sahipleri), şirketin işletme mevzuundan çok, malî durumuna işaret eden raporları incelemektedirler.

d- Şirketin Alacaklılarına Yeterince Fayda Sağlamaması

Ultra vires ilkesi benimsenerek korunması hedeflenen menfaat gruplarından birinin de, şirketin alacaklıları olduğu savunulmuştur. Bu görüşe göre; şirketle işlem yapacak, özellikle de şirkete kredi verecek olan kişiler, şirketin konusunu ve çalışma alanını incelemekte; şirketin devamlı olarak esas sözleşmesinde belirtilen alanlarda faaliyet göstereceğine güvenerek kredi vermektedirler. Söz konusu sınırlama ile, şirketin uzman olmadığı konularda işlem yaparak malvarlığını tehlikeye sokması önlenmekte; şirketle işlem yapan, şirkete kredi veren kişilerin alacakları da korunmuş olmaktadır²⁸. Bu yolla, şirketten alacaklı olan kişilerin, gerçek kişi tacirlerin alacaklılarından daha avantajlı duruma kavuşmaları amaçlanmaktadır²⁹.

Ancak günümüzde *ultra vires* ilkesinin kabulüne getirilen eleştirilerden biri de, söz konusu sınırlamanın, iddia edildiğinin aksine, şirketin alacaklılarına da fiilen bir yarar sağlamasının mümkün olmadığı yönündedir. Gerçekten de; şirketle işlem yapan veya şirkete kredi veren kişiler, her ne kadar şirketin esas sözleşmesini inceleyerek işleme başlasalar da, daha sonradan bu sözleşmenin değiştirilmesini engelleyememektedirler. Dolayısıyla, henüz şirketin alacaklıları alacaklarına kavuşmadan esas sözleşme değiştirilerek, *ultra vires* ilkesinin sözde koruması da bertaraf edilebilmektedir. Üstelik alacaklılar için asıl belirleyici olan kıstas; şirketin işletme mevzuu değil, malî durumudur. Şirketin başka konularda faaliyet göstermemesinin alacaklılar için önem arz ettiği durumlarda ise, bu amaca, şirketle alacaklı arasında yapılacak bir sözleşme ile de ulaşılabilmesi mümkündür³⁰. Bu itibarla, *ultra vires* ilkesinin şirketin alacaklılarını koruduğu iddiası da yersizdir.

e- Şirketle İşlem Yapan Üçüncü Kişileri Mağdur Etmesi

Ultra vires ilkesinin kabul edilmesi ile; şirketin, pay sahiplerinin ve -plânlı ekonomi sistemlerinde- kamu düzeninin menfaatleri, üçüncü kişilerin menfaatlerine tercih edilmiş olmaktadır. Bu ilkeyi benimsemiş olan TTK m. 137 hükmü, üçüncü kişilerin menfaatlerinin göz ardı edildiği gerekçesiyle de

²⁸ Prentice, s. 17; Ansay, Ehliyet, s. 82.

²⁹ Arslanlı, Devletçilik, s. 23.

³⁰ Prentice, s. 18.

eleştirilmektedir. Zira işlemin şirketin konusu dışında kaldığı hâllerde, üçüncü kişiler iyiniyetli olsalar bile, işlem yok hükmünde kabul edilmektedir. Üçüncü kişiler, işlemin ifasını talep edemedikleri gibi, yetkisiz temsil hükümlerine dahi dayanamamaktadırlar.

Üstelik esas sözleşmelerde genel ve soyut ifadeler kullanılması, üçüncü kişilerin şirketin ehliyetinin kapsamını tayin etmelerini de güçleştirmektedir. Her ne kadar şirketin konusuyla bağlantılı işlemler, zımnen de olsa ehliyet kapsamında kabul edilmekteyse de, ticarî teamülleri ve ilgili yargı kararlarını bilmeleri gerekmeyen üçüncü kişilerin, hangi işlemlerin işletme mevzuu ile bağlantılı sayılacağını kestirmeleri, zorluk arz edebilmektir³¹. Bunun sonucu olarak da, yöneticilerin, şirketin belirli bir işlemi yapmaya yetkili olduğu yönündeki hileli davranışları, üçüncü kişileri tereddütte bırakmakta; bu durum toplumda şirketlere karşı güvensizlik oluşmasına neden olmaktadır³².

Oysa *ultra vires* bir işlem yapıldığında asıl korunması gereken, esas sözleşmeye aykırı davranarak kendisine düşen görevi yapmayan yöneticiler (ya da bu yöneticileri seçen pay sahipleri) değil; bu işlemden zarar gören üçüncü kişiler olmalıdır³³.

f- Ticarî Yaşamın Gereklere Ters Düşmesi

Hukukumuzda TTK m. 137'ye yöneltile en önemli eleştiri; uygulamada bu ilkenin, yatırımları yavaşlatmakta, ticarî işlem güvenliğine zarar vermekte olduğudur. Çünkü uygulamada, esas sözleşmelerde genel ve soyut ifadeler kullanılması, şirketlerin ehliyetinin kapsamını belirsiz hâle getirmekte; üçüncü kişilerin işlem yapacakları şirketlerin ehliyetinin kapsamını tayin etmelerini de güçleştirmektedir. Ticarî yaşam içinde çabuk karar vermeleri gereken tacirlerin, her bir işlem için şirketin ayrıntılı esas sözleşmesini incelemek ve yorumlamak zorunda kalmaları, yatırımları yavaşlatmakta, ticarî işlem güvenliğine zarar vermektedir³⁴.

Bunun yanı sıra ticarî ihtiyaçlar ve yaklaşımlar da, hızla değişmektedir. Kuruluş sırasında şirketin ehliyeti dâhilinde sayılan bir işletme mevzuuna, ticarî gelişmeler sonucu hiç ihtiyaç duyulmayabilmektedir. Benzer şekilde, kuruluş sırasında esas sözleşmede belirtilmesine ihtiyaç hissedilmeyen ya da öngörülemeyen bir işletme mevzuu da, belli süre sonra şirketin maksadını gerçekleştirmek için zorunlu bir unsur hâline gelebilmektedir³⁵. Anılan nedenlerden dolayı da, TTK m. 137'deki sınırlamanın kaldırılması gerekmektedir.

³¹ Bu hususta uygulamada yaşanan güçlükler, yargı kararları arasındaki çelişkiler için bkz. Yıldız, Ehliyet, s. 55 vd.

³² Arslanlı, Devletçilik, s. 22.

³³ Ansay, Ehliyet, s. 82; Arslanlı, Kollektif Şirketler, s. 81-82.

³⁴ Arslanlı, Devletçilik, s. 19; Arkan, Tartışmalar, s. 42.

³⁵ Arslanlı, Devletçilik, s. 18-19.

2. Şirket Tiplerine Göre Değerlendirme

a- Sermaye Şirketlerine İlişkin Değerlendirme

aa- TTK'da Sermaye Şirketlerine İlişkin Olarak İzin Sisteminden Tescil Sistemine Geçilmiş Olduğu Görüşü

TTK'da, 1995'te 559 sayılı KHK ve 2003'te 4884 sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerden önce; *ultra vires* ilkesinin yerindeliliğine ilişkin tartışmalarda şirketlerin şahıs şirketi-sermaye şirketi niteliğine göre ikili bir ayırım yapılmakta; bazı yazarlarca sermaye şirketlerinde bu sınırlamanın kabulünün yerinde olduğu savunulmaktaydı³⁶. Zira anılan değişikliklerden önce; TTK'da, şahıs ve sermaye şirketlerinin kuruluşunda ve esas sözleşme değişikliklerinde farklı usuller izlenmekteydi. TTK'nın ilk hâlinde, sermaye şirketlerinin kuruluşunda ve esas sözleşme değişikliklerinde; mahkeme izni, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı izni ve Ticaret Sicil memurluğu izninden oluşan üç aşamalı bir izin sürecinden geçilmekteydi. Anılan durumu gerekçe gösteren bazı yazarlar, sermaye şirketlerine ilişkin olarak hukukumuzda izin sisteminin benimsendiğini, bu itibarla da, izinle kurulan ve ehliyetleri de ancak esas sözleşme değişikliği yapılarak ve bu değişiklik için de izin alınarak genişletilebilen sermaye şirketlerinin ehliyetlerinin esas sözleşmede belirtilen işletme mevzuunun çevresi ile sınırlanmasının yerinde olduğunu savunmaktaydılar.

559 sayılı KHK ile yürürlükten kaldırılmış olan TTK m. 299'a göre, sermaye şirketlerinin kuruluşu ve esas sözleşme değişikliği aşamasında, önce Bakanlık'ın izni, ardından da mahkemenin onayı gerekmekteydi. TTK m. 299'un yürürlükte olduğu dönemde, sermaye şirketlerinin kuruluşunda esas sözleşme hükümlerinin sırasıyla Bakanlık, mahkeme ve sicil memurluğu tarafından incelenmesi, doktrinde bazı yazarlarca, bu üç kurum arasında işbölümü bulunduğu ve her birinin şirketin kuruluşunu farklı yönlerden değerlendirdiği biçiminde yorumlanmaktaydı. Bu görüşe göre, mahkemelerle sicil memurluğu, esas sözleşme hükümlerini hukukî açıdan ele almakta ve sadece emredici hükümlere uygunluğunu denetlemekteydiler³⁷. Anılan görüşteki yazarlar; Bakanlık'ın, -TTK m. 280/II'de yer alan ve bu kurumun esas sözleşmenin "kanunun müfessir"³⁸ hükümlerinden ayrıldığı gerekçesiyle izin vermekten kaçınamayacağı"

³⁶ Arslanlı, Kollektif Şirketler, s. 81; Türk, Hikmet Sami: "Ticaret Ortaklıklarının Ehliyeti" Başlıklı Tebliğ'den Sonraki Tartışmalar, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu II, Ankara 1985, s. 25; Altuğ, Osman: 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, İstanbul 1998, s. 43; Helvacı, Mehmet: 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, İstanbul 1998.

³⁷ İmregün, Oğuz: Anonim Ortaklıklar, (Anonim Ortaklıklar), 4. Baskı, İstanbul 1989, s. 54; Arslanlı, Anonim Şirketler, s. 48-49.

³⁸ Müfessir hüküm kavramından yorumlayıcı hükümler, diğer bir deyişle kanunun aksinin kabulüne izin verdiği, emredici olmayan hükümler anlaşılması gerektiği kabul edilmekteydi. Bkz. Arslanlı, Anonim Şirketler, s. 48.

hükümüne rağmen-, ekonomik açıdan inceleme yapması gerektiğini ileri sürmekteydiler³⁹. Bakanlık'ın bu inceleme sırasında sözleşme hükümlerini ülkenin ekonomik düzenine uygunluk ve yararlık açılarından değerlendirilebileceği; inceleme sonucunda da, esas sözleşmenin bu menfaatlere uygun şekilde değiştirilmesini isteyebileceği savunulmaktaydı. Söz konusu yaklaşım, sermaye şirketlerine ilişkin olarak hukukumuzda izin sisteminin benimsendiği, bu itibarla da, bu tipteki şirketlerin ehliyetinin esas sözleşmelerinde belirtilen işletme mevzuu ile sınırlanmasının yerinde olduğu şeklindeki görüşleri de beraberinde getirmekteydi⁴⁰.

Buna karşın, TTK m. 299'un yürürlükte olduğu dönemde dahi, doktrinde bazı yazarlarca, Bakanlık'ın, esas sözleşmeleri ancak emredici hükümlere uygunluk açısından inceleyebileceği; ekonomik sonuçları açısından ise değerlendirme yetkisinin bulunmadığı savunulmaktaydı. Anılan yazarlara göre; Bakanlık; emredici hükümlere uygunluk sağlandığı takdirde şirketin kuruluşuna izin vermek zorundaydı; bunun dışında ise herhangi bir inceleme yetkisine ya da takdir hakkına sahip değildi⁴¹. Nitekim Bakanlık'ın TTK m. 299'un yürürlükte olduğu dönemdeki uygulaması da bu yönde idi. Öyle ki; anılan dönemde Bakanlık, doktrinde savunulan görüşlerin aksine, ekonomik açıdan inceleme yapmaktan kaçınmakta idi⁴².

559 sayılı KHK ile anonim şirketlerin kuruluşunda ve esas sözleşme değişikliklerinde mahkemenin onayını zorunlu kılan TTK m. 299 hükmü kaldırılmıştır⁴³. Bunun ardından, doktrinde ileri sürülen ve sermaye şirketlerinin kuruluşunda mahkemenin hukukî, Bakanlık'ın ise ekonomik açıdan inceleme yapacağı şeklindeki görüş, önemini yitirmiştir. Dolayısıyla Bakanlık'ın, şirketin kuruluşunda esas sözleşme hükümlerini hukukî açıdan ve ancak emredici hükümlere uygunluk yönünden inceleyebileceği hususu, açıklık kazanmıştır. Bakanlık'ın emredici hükümlere uygunluk

³⁹ Bkz. aşağıda dn. 40'daki yazarlar. Bunlardan İmregün, söz konusu görüşe dayanak olarak; Bakanlık'ın hukukî inceleme yapacağıının ve emredici hükümlere uygunluğu denetleyeceğinin kabul edilmesi durumunda, adli ve idarî yargı arasında uyumsuzluk çıkabilmesi ihtimalini göstermekteydi. Bakanlık'ın emredici hükümlere uygunluğa ilişkin yaptığı denetleme sonucunda verdiği karara karşı idarî yargıya başvurulmaktadır. Buna karşılık mahkemenin yaptığı incelemeye karşı adli yargı yetkili kılınmıştır. İmregün'e göre bu durum, emredici hükümlere uygunluk konusunda, adli ve idarî yargı arasında uyumsuzluğa yol açabilecekti. Bkz. Anonim Ortaklıklar, s. 13, dn. 11.

⁴⁰ Ansay, Anonim Şirketler, s. 59; İmregün, Anonim Ortaklıklar, s. 13, 54. Ayrıca bkz. yukarıda dn. 36, 37.

⁴¹ Domaniç, Hayri: Anonim Şirketler, İstanbul 1978, s. 190-191; Ulusoy, Yılmaz: Mukayeseli Sermaye Şirketleri, Holding Şirket, Anonim Şirket, Bankalar, Sigorta Şirketleri, Limited Şirket, Ortaklıkların Denetimine Dair Tüzük, Ankara 1974, s. 100-103.

⁴² İmregün, Anonim Ortaklıklar, s. 54-55; karşı. Domaniç, s. 191.

⁴³ Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, RG. 27.06.1995, S. 22326. Kuruluş ve esas sözleşme değişikliklerinde mahkeme onayının kaldırılması ile TTK'da daha modern bir sistem benimsendiği belirtilmekte; bu değişiklik doktrinde olumlu karşılanmaktadır. Bkz. Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoğlu, Ersin: Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 10. Baskı, İstanbul 2006, s. 283.

sağlandığında kuruluşa izin vermek zorunda olması ve bu kararlar aleyhine idarî yargı yolunun açık olması karşısında, hukukumuzda şirketlerin kuruluşunda tescil sisteminin benimsendiği hususu, doktrinde hâkim görüş tarafından kabul edilmiştir⁴⁴. 559 sayılı KHK'nın kabulünün ardından, doktrinde, -şahıs şirketlerinde olduğu gibi-, sermaye şirketlerinde de, *ultra vires* sınırlamasının gereksiz olduğu görüşü savunulmaya başlanmıştır.

2003 yılında TTK m. 273'ü değiştiren 4884 sayılı Kanun'la⁴⁵ sermaye şirketlerinin kuruluş ve esas sözleşmelerinde Bakanlık izni kural olarak kaldırılmıştır. Söz konusu değişikliğin ardından, şirketler hukukumuzda tescil sisteminin benimsenmiş olduğu hususu, açıklığa kavuşmuş⁴⁶; buna bağlı olarak da *ultra vires* sınırlamasına yönelik eleştiriler artmıştır.

Günümüzde TTK'da düzenlenen ticaret şirketlerinin -ve bu kapsamda sermaye şirketlerinin- kurulabilmeleri ve esas sözleşme değişiklikleri için yazılı sözleşme hazırlanması, sözleşmedeki imzaların noterce onaylanması, ticaret siciline tescil ve ilân aşamalarından geçilmektedir (TTK m. 154, 157, 244, 273, 279, 300, 505, 510). Esas sözleşme sadece tescilden önce sicil memuru tarafından incelenmekte; sicil memuru, bu kapsamda sadece, şirket esas sözleşmesinin emredici hükümlere aykırı olup olmadığını ve kanunun mecburî kıldığı esasları içerip içermediğini inceleyebilmektedir (TTK m. 34/II). Sicil memurunun bunun dışında inceleme yetkisi bulunmayıp, Kanun'da aranan şartlar yerine getirilmişse, tescile izin vermek zorundadır. Sadece faaliyet alanları Bakanlık'ça yayınlanan tebliğle tespit ve ilân edilmiş olan belirli anonim şirketi tiplerinde⁴⁷ ve tedricî kuruluşta⁴⁸, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın izni gerekmektedir. Ancak bu durumlarda dahi, Bakanlık, şirketlerin kuruluşunda esas sözleşme hükümlerini sadece hukukî

⁴⁴ Tekil, Fahiman: Anonim Şirketler Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1998, s. 111; Öztan, s. 21; Karayalçın, s. 94; İmregün, Kollektif Ortaklıklar, s. 25, 151; Karayalçın, s. 98, dn. 12; Özsunay, Ergun: Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, 2. Baskı, İstanbul 1969, s. 63.

⁴⁵ 4884 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Vergi Usul Kanunu, Damga Vergisi Kanunu, İş Kanunu ve Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, m. 2-5 (RG. 17.06.2003, S. 25141).

⁴⁶ Karş. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 271. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, TTK'nın sistemini "sınırlı izin sistemi" ya da "istisnalı normatif (tescil) sistem" olarak nitelemektedir.

⁴⁷ Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluş ve Ana Sözleşme Değişikliği İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ (İç Ticaret: 2003/3), m. 5 hükmüne göre; bankalar, özel finans kurumları, sigorta şirketleri, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri, holdingler, döviz büfesi işleten şirketler, umumî mağazacılıkla uğraşan şirketler, Sermaye Piyasası Kanunu'na tâbi ve halka açık şirketler ile serbest bölge kurucusu ve işleticisi şirketlerin kuruluşu ve ana sözleşme değişiklikleri, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın iznine tâbidir (RG. 25.07.2003, S. 25179). Ayrıca bkz. kooperatifler için Kooperatifler Kanunu (KoopK) m. 3.

⁴⁸ Bkz. Pulaşlı, Hasan: Şirketler Hukuku, 3. Baskı, Adana 2005, s. 225; Ansay, Tuğrul/Yongalık, Aynur: Bankacılar İçin Şirketler Hukuku Bilgisi, 21. Baskı, Ankara 2006, s. 80. Tedricî kurulan anonim şirketler, halka arz yolu ile kurulduklarından, Sermaye Piyasası Kanunu'na bu itibarla da, Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluş ve Ana Sözleşme Değişikliği İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ m. 5 hükmüne tâbi olmaktadır. Dolayısıyla, tedricî kuruluşta da Bakanlık izni aranmaktadır. Ayrıca bkz. Sermaye Piyasası Kurulu'nun Hisse Senetlerinin Kurul Kaydına Alınmasına ve Satışına İlişkin Esaslar Tebliği m. 4 (Seri: I, No: 26; RG. 15.11.1998, S. 23524).

açından ve ancak emredici hükümlere uygunluk yönünden inceleyebilmektedir⁴⁹. (TTK m. 280/II).

Günümüzde sermaye şirketleri kurulurken bu şirketlerin ehliyetinin kapsamı, kurucuları tarafından serbestçe belirlenebilmekte; daha sonra da esas sözleşmede yer alan ehliyete ilişkin kayıtlar, şirket dışındaki bir makamın iznine ihtiyaç duymaksızın değiştirilebilmektedir. Bu itibarla, söz konusu şirket tiplerinde de, *ultra vires* sınırlamasının anlamı kalmamıştır.

bb- Yöneticilerin Sorumluluğu Esasları Karşısında Alacaklıların Korunmasına Gerek Duyulmaması

Sermaye şirketlerinde *ultra vires* ilkesinin kabulünün yararlı olduğunu savunan görüşün bir diğer gerekçesi de, bu yolla pay sahiplerinin korunabileceği iddiasıdır. Söz konusu görüşü savunan yazarlar, bu şirketlerde, şahıs şirketlerinden farklı olarak, pay sahiplerinin tüm malvarlıklarıyla ve sınırsız sorumlu tutulmadıklarına dikkat çekmekte; *ultra vires* ilkesinin kaldırılması sonucunda ortaya çıkacak zararın karşılanamayacağı ileri sürmektedirler⁵⁰.

Ancak şahıs şirketlerinde pay sahiplerinin şirketin borçlarından dolayı şahsen ve sınırsız sorumlu tutulmaları şeklindeki korumayı, sermaye şirketlerinde yöneticilerin sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler karşılamaktadır. Şirket adına yapılan işlemlerin işletme mevzuu çevresi içinde kalmasını sağlamak, yöneticilerin görevi olup; bu görev, yöneticilerin şirketin işlerini görürken dikkatli ve basiretli bir yönetici gibi davranma yükümlülükleri kapsamında değerlendirilmektedir [TTK m. 21, 320; Borçlar Kanunu (BK) 528/II]. Bu nedenle şirket adına *ultra vires* bir işlem yapılması hâlinde, özen yükümlülüğüne ve yönetici ile şirket arasındaki işgörmeye sözleşmesine aykırılık meydana gelmektedir. Bunun sonucu olarak da, *ultra vires* işlemlerden zarar gören kişiler, uğradıkları zararın tazminini, özen yükümlülüğü çerçevesinde yöneticilerden talep edebilmektedirler. Hatta, şartları gerçekleştiği takdirde, yöneticilerin cezaî sorumluluğu dahi gündeme gelebilmektedir⁵¹.

Şirketin yönetimine ilişkin bir görev bölüşümü yapıldığı durumlarda dahi sonuç değişmemekte; yöneticilerden birinin kendisine bırakılan işleri yaparken şirketin ehliyetini aşması hâlinde, doğan zarardan tüm yöneticiler müteselsilen sorumlu tutulmaktadır⁵² (TTK m. 336/II). Yöneticilerden birine ya da müdürlere, şirketin işletme mevzuu dışında kalan işlemler için açıkça yetki veya görev verilmesi ya da sayılan kişilerin anılan türde işlemler

⁴⁹ Bkz. yukarıda I, A, 2, a, aa başlığı altındaki açıklamalar. Aynı yönde bkz. KoopK m. 3/III.

⁵⁰ Bu konuda bkz. Kendigelen, Abuzer: 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, İstanbul 1998, s. 44; Helvacı, s. 45.

⁵¹ Karayalçın, s. 103; Ansay, Ehliyet, s. 82.

⁵² Bu hususta bkz. Domaniç, s. 488.

yapmalarına diğer yöneticiler tarafından göz yumulması da, bu kapsamda değerlendirilmektedir⁵³.

Bu nedenle hukukumuzda *ultra vires* sınırlamasının kaldırılması sonucunda iddia edildiği gibi bir boşluk doğmayacak, şirketin konusu dışında işlem yapılması nedeniyle zarar doğması hâlinde, dikkatli ve basiretli bir yönetici gibi davranma yükümlülüğüne uymayan yöneticiler, tazmin borcu altına gireceklerdir⁵⁴ (TTK m. 21, 320, 336; BK 528/II).

b- Şahıs Şirketlerine İlişkin Değerlendirme

aa- TTK'da Şahıs Şirketlerine İlişkin Olarak Baştan Beri Tescil Sisteminin Benimsenmiş Olması

TTK'da şahıs şirketlerinin kurulabilmeleri ya da esas sözleşmelerini değiştirebilmeleri için, -TTK'nın ilk hâlinde sermaye şirketleri için öngörülmüş olan düzenlemelerden (m. 299, 273) farklı olarak-, herhangi bir resmî bir makamın izni veya onayı öngörülmemiştir. Bu itibarla, şahıs şirketleri, TTK'da 1999 ve 2003'te yapılan değişikliklerden önce de, esas sözleşmenin ticaret siciline tescili ile kurulabilmekte ve esas sözleşmelerini değiştirebilmekteydiler⁵⁵.

Yukarıda da belirtildiği gibi, bir şirketin ehliyetinin sınırlı ya da sınırsız olduğu hususu; esas sözleşmede yer alan ehliyete ilişkin kayıtların, şirket dışındaki bir makamın iznine ihtiyaç duymaksızın değiştirilip değiştirilemediğine göre belirlenmektedir. Bu itibarla doktrinde pek çok yazar⁵⁶, bu ilkenin TTK'da açıkça tescil sistemine tâbi tutulmuş olan şahıs

⁵³ Domaniç, s. 565.

⁵⁴ Şirket adına *ultra vires* bir işlem yapan yöneticilerin bu işlemlere ilişkin olarak ibra edilmelerine de olanak bulunmamaktadır. Bkz. HGK'nın 1. 7. 1964 tarihli ve E. 836, K. 500 sayılı kararından naklen: "Gerçekten, ticaret ortaklıkları ve bu arada anonim ortaklıklar, Türk Ticaret Kanunu'nun... 137 nci maddesi hükmünce, ancak işletme konularının çevresi içinde kalmak şartıyla haklar edinebilirler veya borçlanabilirler. Bundan dolayı, bu gibi ortaklıklar, burada gösterilen sınırlar dışında işlem yapamazlar; ödemede bulunamazlar. Bu esasa aykırı işlemler yapılmış ise, bunlardan dolayı ilgili görevlilerin geçerli bir şekilde ibrası dahi düşünülemez." (Kararın tam metni için bkz. Batider 1965, C. III, S. 1, s. 166-171). Yargıtay yukarıdaki kararda, *ultra vires* işlem yapan yöneticilerin ibrasına ilişkin genel kurul kararını iptal edilebilir bir karar olarak nitelemektedir.

⁵⁵ Bu tip şirketlerde esas sözleşme, sadece tescilden önce sicil memuru tarafından incelenmektedir. Sicil memuru ise, ancak şirket sözleşmesinin emredici hükümlere aykırı olup olmadığını ve kanunun mecburî kıldığı esasları içerip içermediğini inceleyebilmektedir (TTK m. 34/II). Bu hususta bkz. yukarıda I, A, 1, a başlığı altındaki açıklamalar.

⁵⁶ İmregün, Kollektif Ortaklıklar, s. 25, 151; Özsunay, s. 63; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 100 vd.; Karayalçın, s. 98, dn. 12; Arslanlı, Kollektif Şirketler, s. 81. Bkz. Arslanlı, Kollektif Şirketler, s. 82'den naklen: "Kollektif, komandit ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde ortaklar esas mukaveleyi vekâletin iznine ihtiyaç olmaksızın tadil imkânına sahip olduklarından, mahdud ehliyet usulünün bu şirketlere

şirketlerinin yapısına uygun düşmediğini belirterek, söz konusu uygulamayı eleştirmektedirler⁵⁷.

bb- Bu Sınırlamanın “Uyuyan Ortakları” Korumayı Amaçlaması

Şahıs şirketlerinde *ultra vires* ilkesine gerek olmadığı yönündeki görüşe dayanak olarak gösterilen bir diğer gerekçe de; söz konusu sınırlamanın daha çok sermaye şirketlerindeki “uyuyan ortakları” korumayı amaçladığı, şahıs şirketlerinde ise anılan korumaya gerek bulunmadığıdır. Bu görüşe göre; kanun koyucunun, pay sahiplerinin menfaatini üçüncü kişilerin menfaatinden üstün tutan *ultra vires* sınırlamasını tercih etmesinin temelinde, anonim şirketlerde yönetim üzerinde etkisi bulunmayan ve sadece kâr payı elde etmek için şirkete katılan “uyuyan ortakların” korunması hedefi yatmaktadır⁵⁸. Oysa şahıs şirketlerinde ortaklar, şirketin işlemlerinden tüm malvarlıkları ile şahsen sorumlu oldukları için, şirketin yaptığı işlemler üzerinde söz sahibidirler. Şirketin işlerini kendi işi gibi benimseyen, şirketin çıkarlarını kendi çıkarları gibi koruyan ortaklar ile şirket yönetimi arasında fiilen bir ayrılık ya da kopukluk yoktur⁵⁹. Buna göre bir şahıs şirketinin iyiniyetli üçüncü kişiler ile yaptığı ve işletme mevzuu dışında kalan işlemler, aslında ortaklar tarafından ya da onların bilgileri dâhilinde yapılmış olmaktadır. Böyle bir durumda, şahıs şirketinin işleminin şirketin konusu dışında kaldığını bilen ortakların menfaatinin, iyiniyetli üçüncü kişilerin menfaatine üstün tutulması, adil sayılamaz⁶⁰. Bu nedenle de, *ultra vires* ilkesinin kaldırılmasının ardından, şirketin menfaatini gözeterek ayrıntılı ve belirsiz esas sözleşmeler hazırlayan kurucular karşısında, üçüncü kişilerin menfaatleri korunmuş olacak; anılan durum, hakkaniyete ve ticarî ihtiyaçlara daha uygun düşecektir⁶¹. Üstelik ortakların tüm malvarlıklarıyla ve sınırsız sorumlu tutulmaları, *ultra vires* ilkesinin kaldırılması hâlinde doğabilecek boşluğu da kapatacaktır.

Sonuç itibarıyla, doktrinin eleştirilerinde de –haklı olarak- belirtildiği gibi, günümüzde *ultra vires* ilkesinin sağladığı faydalar, mahsurlarının

---

teşmili hukuk tekniği bakımından hâtalıdır ve şirketin faaliyetini de lüzumsuz yere işkâl eder, üçüncü şahısları da izrar edebilir.”

⁵⁷ Söz konusu gerekçe, TTK'da 559 sayılı KHK ve 4884 sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerden sonra, artık sermaye şirketleri için de geçerlidir. Bkz. yukarıda I, A, 2, a, aa başlığı altındaki açıklamalar.

⁵⁸ Arslanlı, *Kollektif Şirketler*, s. 82; Akyazan, s. 831. Bkz. Akyazan, s. 831'den naklen: “Kurucularını uzaktan veya yakından tanımayan yüzlerce, binlerce yurtdaşın gazetelerde hisse senedi satışına davete dair ilânları okuyarak ve cazip görerek pay senetleri alıp ortak olduktan sonra günün birinde ortaklığın tescil ve ilân olunan işletme konusu dışında cazip olmak şöyle dursun bilakis çok riskli görünen faaliyetler içine girdiği görülürse her şeyden önce kamunun inan ve güven unsuru zedelenmiş, yüzler ve binlerce ortağın sermayeleri tehlikeler içine atılmış olabilir. Bu nedenle anonim ortakların ve bu ortaklıkla iş yapanların ve alacaklıların menfaatleri tehlikeye maruz kalabilir.”

⁵⁹ İmregün, *Kollektif Ortaklıklar*, s. 1.

⁶⁰ Arslanlı, *Kollektif Şirketler*, s. 82.

⁶¹ Karş. Domaniç, s. 114 vd.

yanında çok yetersiz kalmaktadır. Yukarıda sayılan nedenlerden dolayı, TTK Tasarısı'nda *ultra vires* ilkesinin kaldırılması, yerinde olmuştur.

B- AT Müktesebatına ve Bu Kapsamda 68/151 Sayılı Yönerge'ye Uyum Zorunluluğu

AT mevzuatında, *ultra vires* ilkesine ilişkin temel düzenleme, AT Konseyi'nin şirketler hukuku alanında yayımladığı ilk yönerge (direktif) olan "Kurucu Antlaşmanın 58. Maddesinin 2. Fıkrası Kapsamındaki Şirketlerin Ortaklarının ve Üçüncü Kişilerin Menfaatlerinin Korunması İçin Üye Ülkelerce Söz Konusu Nitelikteki Şirketlerden Talep Edilen Güvencelerin Topluluk Çapında Eşdeğer Kılınması Amacıyla Bu Tür Güvencelerin Uyumlaştırılması Konusundaki 68/151 sayılı ve 9 Mart 1968 tarihli Birinci Konsey Yönergesi"nde yer almaktadır⁶². Pay sahiplerinin ve şirketle işlem yapan üçüncü kişilerin menfaatlerini korumak amacıyla kabul edilen bu Yönerge, sadece sınırlı sorumlu şirket tipleri için uygulama alanı bulmaktadır (m. 1).

Yönerge m. 9, b. 1, f. I'de, şirket organlarının yaptığı tüm işlemlerin şirketi bağlayacağı ifade edilmiş; bu işlemlerin şirketin konusu dışında kalması hâlinde dahi geçerli olarak sonuç doğuracağı hükme bağlanmıştır. Söz konusu düzenleme ile *ultra vires* iddialarının ileri sürülmesi önlenerek, şirketle işlem yapan üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması hedeflenmiştir. *Ultra vires* işlemlerin geçersizliğinin ileri sürülemeyeceğini ifade eden bu kurala, m. 9, b. 1, f. II ile "üçüncü kişinin kötüniyetli olması hâline ilişkin" bir istisna getirilmiştir. Anılan hükme göre, üye ülkeler Yönerge'yi iç hukuk düzenlemelerine uyarlarken, *ultra vires* işlemlerin geçerli sayılabilmesi için üçüncü kişilerin iyiniyetli olması gerektiği yönünde bir şart kabul edebilmektedirler. Diğer bir deyişle, iç hukuk düzenlemelerinde, üçüncü kişilerin işlemin şirketin konusunun dışında kaldığını bildikleri ya da bilmeleri gerektiği durumlarda, işlemin tarafları bağlamayacağı yönünde bir yaklaşım benimsenebilmektedir. Ancak sırf esas sözleşmede şirketin konusunun tescil ve ilân edilmiş olması, üçüncü kişilerin bu durumu bilmeleri ya da biliyor sayılmaları için yeterli sayılamayacaktır⁶³.

AT'nin 68/151 sayılı Yönergesi karşısında, TTK m. 137'de yer alan "işletme mevzuu çevresi" sınırlamasının kaldırılması, ülkemiz için bir

⁶² First Council Directive of 9 March 1968 on co-ordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent throughout the Community (68/151/EEC); OJ L065, 14.03.1968, s. 8-12. Çalışmamızda "Yönerge" ifadesi, 68/151 sayılı Yönerge'yi ifade etmek üzere kullanılacaktır.

⁶³ Bu Yönerge'deki şirketlerin ehliyetine ilişkin düzenlemeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Wooldrige, Frank: Company Law in the United Kingdom and the European Community: Its Harmonization and Unification, (Company Law), The Athlone Press, London 1991, s. 157; Zaphiriou, G. A.: European Business Law, Sweet & Maxwell, London 1970, s. 113; Yıldız, Ultra Vires, s. 187 vd.

zorunluluk hâlini almıştır. AT'ye üyelik sürecinde “müzakere eden ülke” konumunda bulunan ülkemiz, Türkiye-Avrupa Toplulukları Ortaklık Konseyi'nin 1/95 sayılı Kararı ve ardından da Bakanlar Kurulu'nun 23.06.2003 tarih ve 2003/5930 sayılı Avrupa Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Programı ve Avrupa Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Kararı uyarınca, AT müktesebatını (*acquis communautaire*) iç hukuk düzenine aktarma yükümlülüğünü üstlenmiştir⁶⁴. AT'ye tam üyelik süreci içinde, Türkiye'nin kısa ve orta vadede gerçekleştirmesi öngörülen çalışmaları kapsayan ve bu çalışmaların genel çerçevesini çizen, yönlendirici bir nitelik taşıyan Ulusal Program'da, Türk Ticaret Kanunu'nun şirketler hukukuna ilişkin AT yönergelerine uyum sağlayacak şekilde değiştirilmesi de taahhüt edilmiştir⁶⁵ (Tablo 5.1.1).

Özellikle AT Konseyi'nin 03.10.2005 tarihinde üyelik Müzakere Çerçeve Belgesi'ni kabul ederek müzakereleri başlatması ve Türkiye'nin artık “müzakere eden ülke” sıfatını almasının ardından, TTK Tasarısı'nın ve bu Tasarı'daki ehliyeteye ilişkin değişikliğin önemi artmıştır.

II. Tasarı'daki Ehliyeteye İlişkin Düzenlemeler

A- Tasarı m. 125/II hükmü

Yürürlükteki 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 137. maddesinde yer alan ve şirketlerin ehliyetini işletme mevzuu çevresi ile sınırlayan yaklaşım, Tasarı'da benimsenmemiştir. Tasarı ile *ultra vires* ilkesi, tamamen kaldırılmaktadır.

TTK Tasarısı'nın, hâlen yürürlükte olan TTK m. 137 hükmüne karşılık gelen düzenlemesi; “Tüzel Kişilik ve Ehliyet” başlığını taşıyan m. 125 hükmünün ikinci fıkrasıdır. Tasarı'nın “Ticaret Şirketleri” başlıklı ikinci kitabının “Genel Hükümler” bölümünde yer alan bu düzenleme, tüm ticaret şirketi tipleri için geçerlik arz etmektedir. Tasarı m. 125/II hükmünde, “Ticaret şirketleri, Türk Medenî Kanununun 48inci maddesi çerçevesinde bütün haklardan yararlanabilir ve borçları üstlenebilirler. Bu husustaki kanunî istisnalar saklıdır.” ifadelerine yer verilmiştir.

Genel nitelik taşıyan Tasarı m. 125/II hükmünden, şirketler hukukumuzda *ultra vires* ilkesinin tamamen kaldırıldığı ve Tasarı'da düzenlenen tüm şirket tiplerinin, gerçek kişilere hasredilenler dışındaki bütün hakları edinebilecekleri ve borçları yüklenebilecekleri anlaşılmaktadır.

⁶⁴ RG. 24.07.2003, S. 25178 (Mükerrer).

⁶⁵ Hatta bu Program'da, -iyimser bir yaklaşımla-, TTK Tasarısı'nın ehliyeteye ilişkin hükümlerinin 2004 yılı son çeyreğinde yürürlüğe girmesinin beklendiği de ifade edilmiştir.

Bu düzenleme ile; konusu ile ilgili olsun ya da olmasın, şirketin tüm işlemlerinin ehliyeti dâhilinde sayılacağı ve kendisini bağlayacağı kabul edilmiştir.

Tasarı m. 125/II, c. 1’de, ticaret şirketlerinin, TMK m. 48 çerçevesinde bütün haklardan yararlanabilecekleri ve borçları üstlenebilecekleri kural olarak kabul edildikten sonra, c. 2’de de bu husustaki kanunî istisnaların saklı olduğu belirtilmiştir. Söz konusu istisna kaydı; hâlihazırda yürürlükte olan TTK m. 137, c. 2’de yer alan istisna kaydında olduğu gibi, tasfiye hâline giren şirketin ehliyetine ilişkindir. 6762 sayılı TTK’da olduğu gibi, Tasarı’da da, tasfiye hâline giren şirketlerin ehliyeti, tasfiye amacıyla sınırlanmakta; bu şirketlerin gayesi, tasfiye gayesine dönüşmektedir⁶⁶ (Tasarı m. 269, 328, 533/II, 565/II, 643).

B- Şirketin İşletme Konusu Dışında İşlemler Yapılması Hâli

Tasarı’da şirketlerin hak ehliyeti, sadece gerçek kişilere hasredilen hak ve borçlarla sınırlandırılmıştır (m. 125/II). Şirketlerin ehliyetine, bunun dışında herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Dolayısıyla, şirketlerin gerçek kişilere hasredilenler dışında kalan tüm işlemleri ehliyet dâhilinde olup, tarafları -kural olarak- bağlamaktadır. Bu kapsamda, şirketlerin işletme konuları dışında kalan işlemleri de, -gerçek kişilere hasredilen hak ve borçlardan olmadıkça-, ehliyet kapsamındadır. Hatta şirketle işlem yapan üçüncü kişinin kötüniyetli olması, daha açık bir ifadeyle, işlemin şirketin işletme konusu dışında kaldığını bilmesi ya da bilebilecek durumda olması hâlinde dahi, işlem, şirketin hak ehliyeti kapsamında kalmaktadır (Tasarı m. 125/II). Nitekim Tasarı m. 125’in gerekçesinde de, “ultra vires kuralı kalktığı için, artık şirketin hak ehliyetinin sınırını işletme konusunun çizmediği” hususu açıkça belirtilmiştir.

6762 sayılı TTK’da olduğu gibi, Tasarı’da da şirketin işletme konusunun⁶⁷, esas sözleşmede belirtilmesi ve bu kaydın tescil ve ilânı

⁶⁶ 6762 sayılı TTK m. 137’nin ilk cümlesinde, şirketlerin ehliyeti esas sözleşmelerinde belirtilen işletme mevzuu çevresi ile sınırlanmakta; ikinci cümlesinde ise bu husustaki kanunî istisnaların saklı olduğu belirtilmektedir. TTK m. 137’de sözü edilen kanunî istisnanın, şirketin tasfiye hâline girmesini ifade ettiği kabul edilmektedir. Tasfiye hâline giren şirkette kazanç elde etmek ve paylaşmak gayesi, yerini tasfiye gayesine bırakmaktadır. Buna göre şirket, ancak tasfiye gayesi ile sınırlı olarak hak elde edebilmekte ve borç altına girebilmektedir; diğer bir deyişle, şirketin hak ehliyeti, tasfiye gayesi ile sınırlanmaktadır (TTK m. 208, 267, 439/II, 476/II, 552, 556; KoopK m. 98). Tasfiye hâlindeki şirket adına, bu gaye dışında kalan bir işlem yapıldığı takdirde, söz konusu işlem, şirketin hak ehliyeti dışında kaldığı için yok hükmünde sayılmaktadır. Bu hususta bkz. Çamoğlu (Poroy/Tekinalp/Çamoğlu), s. 202; İmregün, Anonim Ortaklıklar, s. 483; Kollektif

Ortaklıklar, s. 123. Karş. Tekinalp, söz konusu sınırlamanın şirketin fiil ehliyetini sınırladığını, bu sınırın aşılması hâlinde işleme icazet verilebileceğini savunmaktadır. Bkz. Tekinalp, Ünal: Ticaret Ortaklıklarında “Tasfiye Gayesi”nin Anlamı, İktMalD 1974-75, C. XXI, S. 1, s. 25; Tekinalp (Poroy/Tekinalp/Çamoğlu), s. 822.

⁶⁷ Tasarı’da, 6762 sayılı TTK’da olduğu gibi “maksat, işletme mevzuu, işletme mevzuu çevresi” kavramları kullanılmamış, bunlar yerine “işletme konusu” terimi tercih edilmiştir

zorunludur (Tasarı m. 36, 213/d, 215, 305, 339/II-b, 354, 566, 567, 576/b, 587/c). Tasarı'nın ticaret siciline tescilin ve ilânın etkilerini düzenleyen 36. maddesinin birinci fıkrasında, ticaret sicili kayıtlarının, üçüncü kişiler hakkında, tescilin Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilân edildiği günü izleyen iş gününden itibaren hukukî sonuçlarını doğuracağı düzenlenmiştir. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise, tescilin olumlu etkisi düzenlenmiş; üçüncü kişilerin, kendilerine karşı sonuç doğurmaya başlayan sicil kayıtlarını bilmediklerine ilişkin iddialarının dinlenmeyeceği belirtilmiştir.

Ancak, -aşağıda ayrıntılı olarak değinileceği gibi-, 6762 sayılı TTK'dan farklı olarak, Tasarı'da, söz konusu kayda ilişkin olarak tescilin olumlu etkisi bulunmamaktadır. Zira Tasarı m. 354/I hükmünde, esas sözleşmede yer alan kayıtların kural olarak tescilin olumlu etkisine tâbi olmayacakları belirtilmiş; ardından bu kuralın istisnaları sıralanmış; şirketin işletme konusu ise, bu istisnalar arasında sayılmamıştır. Bu itibarla, şirketle işlem yapan üçüncü kişilerin, şirketin esas sözleşmesini ve bu kapsamda ilân edilmiş olan işletme konusunu araştırma yükümlülükleri bulunmamaktadır⁶⁸.

Tasarı'ya göre; şirketin esas sözleşmesinde belirtilen işletme konusu kaydının, -6762 sayılı TTK m. 137'nin aksine- şirketin ehliyetinin kapsamını belirleme yönünde de herhangi bir işlevi bulunmamaktadır. Söz konusu kayıtlar, sadece anonim ile limited şirketlerde⁶⁹, yöneticilerin şirketi temsil yetkilerinin kapsamı ile sınırlarını belirlemeye yardımcı olmakta ve temsil yetkisini aşmış olan yöneticilere (Gerekçe'nin ifadesiyle "imza yetkilisine") bu nedenle doğmuş olan zararın rücu edilip edilemeyeceği hususunda önem taşımaktadır⁷⁰.

Anonim şirketlerde yöneticilerin şirketi temsil yetkisinin kapsam ve sınırlarını düzenleyen Tasarı m. 371 hükmünün birinci fıkrasına göre; temsile yetkili olanlar şirketin amacına ve işletme konusuna giren her tür

---

(Bkz. m. 43/I, 151/VI, 310/III, 213/I-d, 213/II, 233/I, 245/I, 293/I, 311, 333, 334, 339/II-b, 356/V, 358, 371/II, 374, 396, 421/III-a, 493/II, 572/I, 576/I-b, 587/I-c, 606/I, 621/I-a). Sadece Tasarı m. 371/I'de "amaç ve işletme konusu" terimleri birlikte kullanılmıştır.

⁶⁸ Karş. TTK m. 155, 157, 244, 271, 300, 478, 511 ve KoopK m. 3.

⁶⁹ Tasarı m. 371/II'de yer alan söz konusu düzenleme, Tasarı m. 629'un atfıyla limited şirketlere de kıyasen uygulanmakla birlikte, paylara bölünmüş komandit şirketlere uygulanamamaktadır. Tasarı m. 565/I hükmüne göre; paylara bölünmüş komandit şirketlerde, komanditelerin üçüncü kişilerle hukukî ilişkileri, özellikle şirketin yönetimine ve temsiline ilişkin görev ve yetkileri, komandit şirketlerdeki hükümlere tâbidir. Bu itibarla, söz konusu tipteki şirketlerde yöneticilerin temsil yetkilerini aşmalarının sonuçları da, anonim şirketler hakkındaki hükümlere değil, komandit şirketlerdeki düzenlemelere tâbi olacaktır. Dolayısıyla, Tasarı m. 371/II'de düzenlenen ve anonim şirketle işlem yapan üçüncü kişinin kötüniyetli olması hâlinde işlemin şirketi bağlamayacağı hususu, paylara bölünmüş komandit şirketlere kıyasen uygulanamayacaktır (Bkz. Tasarı m. 233/I, 318/I, 565/I).

Tasarı m. 124/II'ye göre ise: "Bu Kanunda, kolektif ile komandit şirket, şahıs; anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket sermaye şirketi sayılır". Tasarı m. 371'deki düzenleme, paylara bölünmüş komandit şirketlere uygulanmadığından, sermaye şirketlerinin ehliyetine ilişkin ortak bir düzenleme olarak kabul edilemez.

⁷⁰ Bkz. Tasarı m. 371/I ve m. 125'in gerekçeleri.

işleri ve hukukî işlemleri, şirket adına yapabilir ve bunun için şirket unvanını kullanabilirler. Anılan hükümden, anonim şirket yöneticisinin temsil yetkisinin sınırlarını şirketin işletme konusunun çizdiği ifade edilmiştir. Buna göre; anonim şirketlerde, yönetici işlem yaparken, işletme konusuna dikkat etmeli ve şirket adına yaptığı işlemlerin, işletme konusu -ve dolayısıyla da kendisinin şirketi temsil yetkisi- sınırları içinde kalmasına özen göstermelidir.

Yönetici söz konusu yükümlülüğüne uymaz ve şirketin işletme konusu dışında kalan bir işlem yaparsa; söz konusu işlem, şirketin hak ehliyeti kapsamında, ancak yöneticinin temsil yetkisi dışında kalmış olmaktadır. Söz konusu yetkisiz işlemlere Tasarı'da iki önemli sonuç bağlanmıştır. Bunlardan ilki; yetkisiz işlem nedeniyle şirket zarara uğramışsa, şirketin zararını, bu işlemi yapan temsilcisine rücu edebilmesidir. Ancak bu kapsamda belirtilmesi gereken husus söz konusu rücu ilişkisinin, sadece şirketle, temsilcisi arasındaki iç ilişkiyi ilgilendirmekte olduğu, buna karşın işlemin geçerliliğini ya da şirketle işlem yapan üçüncü kişileri etkilemediğidir.

Anonim şirketlerde şirketin işletme konusu dışında kalan bir işlem yapılmasının ikinci sonucu ise, Tasarı m. 371/II'de düzenlenmiştir. Anılan hükme göre; yapılan işlemin şirketin işletme konusu dışında kaldığı durumlarda, şirket, belli şartlarla işlemin kendisini "bağlamadığını" ileri sürülebilmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Tasarı m. 371 hükmünün birinci fıkrası, şirketi temsile yetkili olanların temsil yetkisinin sınırlarını işletme konusu ile sınırlamaktadır. Aynı maddenin ikinci fıkrası ise, şirketi temsile yetkili olanların, işletme konusu dışında işlem yapmalarının sonuçlarını düzenlemektedir. Bu fıkraya göre; şirketi temsile yetkili olan kişilerin, üçüncü kişilerle yaptıkları ve şirketin işletme konusu dışında kalan işlemler, "kural olarak" şirketi bağlamaktadır. Söz konusu kuralın istisnası ise; aynı fıkrada: "... meğerki, üçüncü kişinin, işlemin işletme konusu dışında bulunduğunu bildiği veya durumun gereğinden, bilebilecek durumda bulunduğu ispat edilsin" şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre; üçüncü kişilerin kötüniyetli oldukları durumlarda, işlemin "şirketi bağlamadığı" hususu ileri sürülebilmektedir.

Bu bağlamda, Tasarı'da, üçüncü kişilerin kötüniyetinin nasıl tespit edileceği (ya da edilemeyeceği) hususuna ilişkin olarak da önemli bir düzenleme de kabul edilmiştir. Tasarı m. 371/II, c. 2'ye göre; şirket esas sözleşmesinin ilân edilmiş olması, kötüniyetin ispatı açısından, tek başına yeterli delil niteliği taşımamaktadır. Daha açık bir ifadeyle, sırf esas sözleşmede şirketin işletme konusunun tescil ve ilân edilmiş olması, şirketle işlem yapan üçüncü kişilerin, işlemin şirketin işletme konusu dışında kaldığı hususunu bilmeleri ya da biliyor sayılmaları için yeterli kabul

edilmemektedir⁷¹. Hukukumuz açısından yenilik arz eden bu düzenleme, İngiliz hukukundaki düzenleme birebir alınarak hazırlanmıştır⁷².

Yukarıda da belirtildiği gibi; Tasarı m. 371/II hükmü, anonim ve limited şirketlerde, kötünietli üçüncü kişilere karşı, yapılan işlemin, şirketin işletme konusu dışında kaldığı gerekçesiyle “şirketi bağlamadığı” iddiasının ileri sürülebilmesine olanak tanımaktadır. Ancak söz konusu düzenleme, anonim ile limited şirketlerin ehliyeti bakımından tereddüt yaratabilecek niteliktedir. Öyle ki; Tasarı m. 371/II hükmü, âdetâ Tasarı m. 125/II'deki şirketlerin ehliyetinin gerçek kişilere has olan hak ve borçlar dışında sınırsız olduğu kuralının istisnası gibi algılanabilmektedir. Çünkü Tasarı m. 371/II'de yer alan ve üçüncü kişilerin kötünietli olduğu hâllerde işlemin “şirketi bağlamadığı” hususunun ileri sürülebileceğine ilişkin ifadeden, üçüncü kişilere karşı işlemin “*ultra vires*” nitelik taşıdığı iddiasının ileri sürülebileceği şeklinde bir yorum ortaya çıkması muhtemeldir. Nitekim doktrinde de, Tasarı m. 371/II hükmü ile şirketlerin ehliyetini düzenleyen Tasarı m. 125 hükmü arasında bağlantı kurulmuş; Tasarı m. 371/II hükmündeki bu düzenlemenin, ehliyetle ilgili düzenleme olan Tasarı m. 125'de yer almasının daha uygun olacağı savunulmuştur⁷³.

⁷¹ Tasarı'da işletme konusunun ticaret sicilinde tescil ve ilânının kötüniet açısından yeterli olmadığı belirtilmiş; ancak üçüncü kişilerin hangi durumlarda kötünietli sayılacakları hususu açıklanmamıştır. İngiliz şirketler hukukundan alınan bu maddenin (bkz. aşağıda dn. 72) yorumuna ilişkin olarak da, yine İngiliz doktrinde ileri sürülen görüşlerin fikir verebileceği düşünülebilir. İngiliz hukukunda da, kötüniet kavramı ile ne kastedildiği, Kanun'da açıklanmamıştır. Doktrinde ise hileli davranış ve aldatma kastı söz konusu olduğunda, örneğin üçüncü kişilerin yönetici ile temsil yetkisinin aşılmasına ilişkin bir anlaşma yaptıkları durumlarda kötünietin varsayılacağı kabul edilmiştir [Bkz. Ernst&Young: Guide to the Companies Act 1989: A Comprehensive Analysis and Interpretation of the Changes in Company Law Brought About by the Companies Act 1989, Kogan Page, London 1989, s. 96; Poole, Jill: “Abolition of the Ultra Vires Doctrine and Agency Problems”, The Company Lawyer 1991, Vol. 12, No. 3, s. 48; Griffin, Stephen: “The Rise and Fall of the Ultra Vires Rule in Corporate Law”, <http://www.solent.ac.uk/law/mjls/papers/griffen.htm> (20.10.2000), s. 11-12.]. Ancak kanaatimizce Tasarı m. 371, f. II, c. 2 hükmü anlamında kötünietten bahsedebilmek için, müspet vukufun ispatı yeterli olmalı; hileli davranış ve aldatma kastı, zorunlu şartlar olarak aranmalıdır. 6762 sayılı TTK'da müspet vukuf kavramı için bkz. m. 321/IV.

⁷² Bkz. TTK Tasarısı m. 371, f. II hükmünün gerekçesinden naklen: “... İkinci fıkranın son cümlesi, *ultra vires* kuralını AT'nin Birinci Yönergesi dolayısıyla kaldırmak zorunda kalan İngiliz Companies Act 1986'nın 35 ve 35A hükmünden esinlenerek kaleme alınmıştır.”. Madde gerekçesinde İngiliz Şirketler Kanunu'nun yılı 1986 olarak kerhen yanlış yazılmış olup; atıf yapılmış olan 35 ve 35A hükümleri, 1985 tarihli Şirketler Kanunu'nun (*Companies Act 1985*) düzenlemelerinden tercüme edilmiştir.

⁷³ Arkan, Sabih: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirmeler”, (*Tasarı*), Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Konferans, Bildiriler-Tartışmalar, 13-14 Mayıs 2005, Ankara 2005, s. 49. Arkan, bu görüşüne dayanak olarak, üçüncü kişilerin iyiniyetli olmaları şartıyla, işletme konusu dışında kalan işlemlerin dahi şirketi bağlayacağı hususunun tüm ticaret şirketleri için geçerli olduğu görüşünü göstermekte; -ehliyetle ilişkin- Genel Gerekçe No. 112 ve 125'den bu hususun anlaşıldığını ileri sürmektedir. Bkz. Arkan, s. 49'dan naklen: “*Ultra vires* ilkesine konuyla ilgili 125. maddede yer verilmemesi, çağdaş gelişmelere uygundur. Durum böyle olmakla birlikte, Tasarının konuyla ilgili sistematığının kanun yapma tekniğine uygunluğu tartışılabilir. Şöyle ki; üçüncü kişilerle işletme konusu dışında yapılan işlemlerin (üçüncü kişinin iyiniyetli olması kaydıyla) şirketi

Ancak Tasarı m. 371/II hükmüne ilişkin olarak önemle vurgulanması gereken husus şudur: Anonim ve limited şirketlerde kötüniyetli üçüncü kişilere, işlemin şirketi bağlamadığı iddiasının ileri sürülebilmesinin hukukî gerekçesi, işlemin *ultra vires* olması, bir başka deyişle şirketin ehliyeti kapsamı dışında kalması değil, sadece işlemin yöneticinin “temsil yetkisinin dışında kalması”dır. Böyle durumlarda, işlem şirketin işletme konusu dışında, dolayısıyla da yöneticinin temsil yetkisi dışında kalsa bile, şirketin hak ehliyeti kapsamındadır. Çünkü esas sözleşmede yer alan işletme konusu kaydı, sadece temsil yetkisinin sınırlarını çizmekte, buna karşın söz konusu kayıtların ehliyete ilişkin herhangi bir işlevi bulunmamaktadır. Şirketle işlem yapan üçüncü kişilerin, işlemin şirketin konusunun dışında kaldığını bilmeleri ya da bilebilecek durumda olmalarının da, şirketin ehliyetine ilişkin herhangi bir sonucu bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, işlemin şirketin konusu dışında kaldığını bilen ya da bilmesi gereken kötüniyetli üçüncü kişilere karşı dahi, *ultra vires* iddiası ileri sürülememektedir.

C- Şirketlerin Tahsis İlkesine Tâbi Olup Olmayacağı Sorunu

Tasarı m. 125/II hükmü ile, şirketler hukukumuzda *ultra vires* ilkesinin kaldırıldığı hususu, yukarıda açıklanmıştır. Anılan hükümde, TMK m. 48 hükmüne atıf yapılmıştır. Türk hukukunda özel hukuk tüzel kişilerinin hak ehliyetini düzenleyen bu hükme göre tüzel kişiler; cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün hakları edinebilmekte ve borçları yüklenebilmektedirler. TMK m. 48 uyarınca şirketlerin, örneğin vasi olamayacakları, evlat edinemeyecekleri; nişana, evliliğe ilişkin hükümlerin ya da doğum, ölüm kavramlarının şirketler için uygulama alanı bulamayacağı açıktır.

Ancak Tasarı m. 125/II’de sadece TMK m. 48’e atıf yapılmış olması; buna karşın şirketlerin gayesi söz konusu edilerek herhangi bir sınırlamaya gidilmemiş olması, şirketlerin gerçek kişilere hasredilenler dışında kalan tüm hakları edinip edinemeyecekleri sorusunu gündeme getirebilecektir. Özellikle BK m. 520’de adı şirket kavramını açıklayan ve diğer şirket tiplerini tanımlamada da kullanılan ifadeyle, şirketin iki veya daha çok kimsenin “müşterek bir gayeye erişmek için” emek ve mallarını birleştirmeleri ile kurulduğundan söz edilmesi karşısında, bu soru önem kazanmaktadır. Örneğin bir şirket, konusu dışında kalmasının yanı sıra, “müşterek gayesi”, daha açık bir ifadeyle “kazanç elde etme ve paylaşma

---

bağlayacağı hususunun sadece Tasarı’nın anonim şirketlere ilişkin 371.2. maddesinde (açık biçimde) düzenlenmesi sebebiyle, bu ilkenin anonim (ve 629.1. maddenin yaptığı atıf nedeniyle) limited şirketlere özgün olduğu sonucu çıkarılabilir. Oysa Genel Gerekçe No. 112 ve 125. maddenin Gerekçesinde belirtildiği üzere bu ilke bütün ticaret şirketleri için geçerlidir. Bu yüzden 371.2. madde hükmünün, ehliyetle ilgili genel düzenleme olan 125. madde içinde yer alması daha uygun olur.”.

gayesi”⁷⁴ dışında da kalan, kendisine herhangi bir menfaat ya da kazanç sağlamayan, ortaklarına zarar verebilecek işlem veya sözleşmeleri yapabilecek midir? Söz konusu sorunun cevabı; TMK m. 48’de, tüzel kişilere ne oranda hak tanındığını açıklayan görüşlerden hangisinin⁷⁵ benimsendiğine, şirketlerin, *-ultra vires* ilkesi kalktıktan sonra da-, hâlâ tahsis ilkesine tâbi olup olmadıklarına göre değişecektir.

Doktrinde bir görüş, Türk Medenî Kanunu’nda açıkça belirtilmiş olmamakla birlikte, tahsis ilkesinin benimsenmiş olduğunu ileri sürmektedir. Bu görüşe göre, kanunda açık bir düzenleme olmasa bile, tüzel kişiler, ancak amaçları doğrultusundaki hakları edinebilmekte ve borçları yüklenebilmektedirler⁷⁶. “Tüzel kişilik” başlığını taşıyan TMK m. 47’de (eski MK m. 45); “Başlıbaşına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve *belli bir amaca özgülenmiş olan* bağımsız mal toplulukları” ifadesinin kullanılmış olması, bu görüşe dayanak olarak gösterilmektedir. Ayrıca dernek ve vakıfların ehliyetini düzenleyen özel hükümlerde de tahsis ilkesinin benimsendiğine işaret eden ifadelerin yer alması, bu görüşün diğer dayanaklarından. Dernekler Kanunu (DK) m. 30/a’da, derneklerin tüzüklerinde gösterilen amaç ve bu amacı gerçekleştirmek üzere sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları dışında faaliyette bulunamayacakları açıkça belirtilmektedir⁷⁷. Vakıflar ise, zaten nitelikleri gereği, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları *belirli* ve sürekli *bir amaca* özgülemeleriyle oluşan, tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır (TMK m. 101/I).

TMK m. 48’de tahsis ilkesinin benimsendiği görüşü kabul edildiği takdirde, diğer tüzel kişiler gibi, şirketlerin de, sadece tahsis edildikleri amaca ilişkin olarak hak edebilecekleri ve borç altına girebilecekleri

⁷⁴ Bkz. aşağıda dn. 78, 79.

⁷⁵ Hukuk düzenlerinin tüzel kişilere hangi ölçüde ehliyet tanıdıkları kıstası dikkate alınarak yapılan sınıflandırmada; tüzel kişilerin ehliyetinin kapsamı, genellik ilkesi ve tahsis ilkesi ile açıklanmaktadır.

Bunlardan genellik ilkesinde tüzel kişilerin sınırsız ehliyeti haiz oldukları kabul edilmekte; böylece nitelikleri gereği gerçek kişilere hasredilenler dışındaki tüm hakları elde edebilmelerine ve borçları yüklenebilmelerine olanak sağlanmaktadır. Bu ilkenin en önemli sonucu, tüzel kişilerin tüzüklerinde ya da esas sözleşmelerinde belirtilen amaçlara aykırı işlemler yapmaları hâlinde dahi, söz konusu işlemlerin geçerli olarak hukukî sonuç doğurmasıdır. Bkz. Arslanlı, Devletçilik, s. 34.

Buna karşılık özellik ilkesi olarak da adlandırılan tahsis ilkesine göre, tüzel kişiler, belli amaçlara ulaşabilmeleri için kendilerine hak sujesi sıfatı tanınmış, farazî varlıklardır. Bu nedenle de ancak belirtilen amaçlarla sınırlı olarak hak elde edebilmekte ve borç altına girebilmektedirler. Diğer bir deyişle, tüzel kişiliğin esaslı (sine qua non) unsuru sayılan amaç unsuru (BK ve TTK terminolojisi ile gaye unsuru); aynı zamanda ehliyetin kapsamını da belirlemektedir. Tahsis ilkesine göre, tüzel kişilerin sadece kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek üzere yaptıkları işlemler geçerli olarak hukukî sonuç doğurmaktadır. Buna karşılık amaca aykırılık teşkil eden işlemler, tüzel kişilerin ehliyeti dışında kalmakta, hüküm ifade etmemektedir. Bkz. Akipek/Akıntürk, s. 565; Franko, s. 37 vd.; Özsunay, s. 77.

⁷⁶ Franko, s. 37 vd.; Köprülü, s. 414.

⁷⁷ RG. 23.11.2004, S. 25649. Ayrıca bkz. TMK m. 56; DK m. 2/a, 4/b, 9/II.

sonucuna ulaşılabacaktır. Bu aşamada ise, şirketin tahsis edildiği amaçtan, teknik olarak hangi hukukî kavramın anlaşılması gerektiği sorunu önem arz edecektir. Özellikle TTK m. 137’de yer alan “işletme mevzuu çevresi” kısıtlamasının TTK Tasarısı ile kaldırılmasının ardından, BK’daki “müşterek gaye” kavramının, daha açık bir ifadeyle, “kazanç elde etmek ve paylaşmak gayesi”⁷⁸ kavramının öneminin artacağı düşünülebilir⁷⁹. Bu durumda ise, şirketin, ancak bu amaca (BK ve TTK terminolojisi ile gayeye⁸⁰) uygun olmak şartıyla hak elde edebileceği ve borç altına girebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Diğer görüş ise; TMK m. 48’de, tüzel kişilere ne oranda hak tanındığını açıklayan görüşlerden genellik ilkesinin benimsendiğini savunmaktadır⁸¹. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre, kanunda aksine düzenlemeler getirilmedikçe tüzel kişilerin ehliyetinin sınırsız olduğu kabul edilmelidir. TMK m. 48’de de (eski MK m. 46’da da) tüzel kişilerin ehliyetini amaçlarıyla açıkça sınırlayan bir ifade yer almamaktadır. Bu görüş kabul edildiği takdirde, TTK Tasarısı m. 125/II hükmü ile hukukumuzda TMK m. 48’e tâbi olduğu belirtilen ve başka herhangi bir sınırlamaya tâbi tutulmamış olan şirketlerin, nitelikleri gereği gerçek kişilere has olan haklar dışında sınırsız ehliyeti haiz oldukları sonucuna varılacak; şirketlerin yaptığı tüm işlemler, ehliyet dâhilinde sayılacaktır.

⁷⁸ BK m. 520’ye göre şirket, iki veya daha çok kimsenin “müşterek bir gayeye erişmek için” emek ve mallarını birleştirmeleri ile kurulmaktadır. [Türk Borçlar Kanunu Tasarısı m. 620’de de, âdi şirket sözleşmesi, iki ya da daha fazla kişinin emeklerini ve mallarını *ortak bir amaca erişmek üzere* birleştirmeyi üstlendikleri sözleşme şeklinde tanımlanmıştır. Bkz. <http://www.kgm.adalet.gov.tr/borclarkanunu.htm> (03.05.2006)]. Adî şirketler için getirilen bu hüküm, TTK m. 138(Tasarı m. 126) atfıyla tüm şirket tipleri için uygulama alanı bulmaktadır. Gaye kavramı, doktrinde, “şirket teşkiliyle varılmak istenen hedef”, “bir faaliyetin son hedef ve mahiyeti” ya da “ortakların ortak yararları bulunan son hedef” olarak tanımlanmaktadır. BK m. 520’de açıkça ifade edilmiş olmamakla birlikte şirketlerin müşterek gayesinin iktisadî olması (doğrudan doğruya ekonomik bir faaliyete ve bu faaliyetin gelirin ilişkili olması) ve mutlaka kazanç paylaşmayı hedeflemesi gerektiği kabul edilmektedir (DK m. 2, a; TMK m. 56). Bu hususta bkz. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 33-34; Pulaşlı, s. 5, 17.

⁷⁹ Bu doğrultuda özellikle kooperatifler göz önünde tutularak, kazanç paylaşma unsuru geniş yorumlanmakta; sadece mamelekte olumlu bir artış yaratılması değil, malî bir tasarruf sağlanması da kazanç olarak değerlendirilmektedir. Böylece söz konusu tasarruf yapılmamış olsaydı mamelekte gerçekleşecek olan bir eksilme önlenmekte; ortakların mameleklerinde olumsuz (menfi) anlamda da olsa bir artış sağlanmaktadır. Örneğin üyelerine ucuz kredi temin etmek üzere kurulan bir kooperatifte; sağlanan ucuz kredi, olumsuz anlamda da olsa, kazanç sayılmakta; üyelere bu kooperatif kanalıyla ulaştırılmaktadır. Bu hususta bkz. Arslanlı, *Kollektif Şirketler*, s. 53’den naklen: “Meselâ, bir ortaklığa konan sermaye ile toptan satın alınan emtianın ortaklara maliyet fiatı ile devri suretiyle sağlanan kazanç da kâr vasfını taşır. Ortaklara bu malın satış fiatı ile devri ve tahakkuk eden kârın sene sonunda paylaşılması ile bu kârın her muamelede şirketlere intikal ettirilmesi arasında fark yoktur.”.

⁸⁰ Ticaret Kanunu’nda gaye kavramına 176 ve 466/IV. maddelerde rastlanılmaktadır; TTK m. 208 ve 439/II’de ise tasfiye gayesi kavramı kullanılmıştır.

⁸¹ Karayalçın, s. 97; Arslanlı, *Devletçilik*, s. 34.

Ancak bu yaklaşımın kabulü hâlinde, şirketlere diğer özel hukuk tüzel kişilerine oranla ayrıcalık tanınacağı gerekçesiyle eleştiriler yöneltmesi muhtemeldir⁸². Gerçekten de derneklerin ve vakıfların ehliyetini düzenleyen özel hükümlerde (TMK m. 47, 101/I; DK m. 30/a) bu kurumların kuruluş amaçlarıyla sınırlı olarak hak elde edebilecekleri ve borç altına girebilecekleri kabul edilmekte iken, şirketlere sınırsız ehliyet tanınmasının, özel hukuk tüzel kişilerinin ehliyetleri arasında bir eşitsizliğe yol açabileceği düşünülebilir. TTK Tasarısı'nda *ultra vires* sınırlamasına yer verilmemiş olması, açıkça kanun koyucunun bu tüzel kişi tipine geniş kapsamlı bir ehliyet tanıma arzusunu göstermektedir. Üstelik TMK m. 48'de tahsis ilkesinin benimsenmiş olduğu kabul edildiği takdirde, bunun şirketlerin ehliyetine yansımaları da, şirketlerin tahsis edildikleri gaye ile sınırlı olarak ehliyeti haiz bulunmaları şeklinde olacaktır. "Gaye" kavramı, TTK m. 137'deki işletme mevzuu çevresi kavramına oranla çok daha geniş kapsamlı bir kavram olmakla beraber, şirketlerin ehliyetinin bu kavramla da olsa yine sınırlandırılması, Tasarı m. 125'in amacına tam olarak ulaşmasını engelleyebilecektir. Zira, TTK m. 137 yürürlükte olduğu sürece her bir işlemin işletme mevzuu çevresinde olup olmadığının araştırıldığı gibi, Tasarı'nın kabulünün ardından da her bir işlemin şirketin tahsis edildiği gayeye uygun olup olmadığının araştırılması gerekecektir. Söz konusu gaye kavramı, işletme mevzuu çevresine oranla çok daha belirsiz ve soyut bir kavram olduğundan, üçüncü kişiler açısından tespiti de güçlük arz edecektir. Üstelik anılan sonuca, diğer tüzel kişi tiplerinden farklı olarak, ehliyeti sınırlayan açık bir kanun hükmüne dayanmadan ulaşılmış olacaktır. Bu itibarla, kanaatimizce şirketlerin ehliyetinin sadece gerçek kişilere hasredilen hak ve borçlarla sınırlandırıldığını, bunlar dışında kalan tüm işlemlerin şirketin müşterek gayesine uygun olup olmadığı gözetilmeden, hatta şirkete zarar verdiği açık olsa dahi, şirketin ehliyeti kapsamında olduğunun ve şirketi bağladığının kabul edilmesi yerinde olacaktır.

III. Tasarı'nın Ehliyete İlişkin Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi

A- Genel Olarak

Tasarı'nın gerekçesinde, 6762 sayılı Kanun'da yer alan ve ticaret şirketleri hukukuna hâkim olan *ultra vires* ilkesine Tasarı'da yer verilmemesinin iki temel nedeni bulunduğu açıklanmıştır. Gerekçede ilk olarak; söz konusu ilkenin, "Türk ticaret ve medenî hukuk öğretilerinde eleştirildiği; hatta bazılarının *ultra vires*'i geçmiş yıllarda kalan merkezî planlama anlayışı ile bağlantılı gördüğü" belirtilmiştir⁸³. Tasarı

⁸² Türk, Hikmet Sami: "Avrupa Toplulukları'na Üyeliğin Anayasa ve Ortaklıklar Hukuku Üzerindeki Etkileri", Batider 1989, C. XV, S. 1, s. 11-12.

⁸³ Genel Gereke No. 112.

incelendiğinde; yukarıda da açıklanan söz konusu eleştirilerin⁸⁴ dikkate alınmış ve bu eleştiriler doğrultusunda düzenlemeye gidilmiş olduğu görülmektedir. Nitekim Tasarı'nın ilgili hükümleri, doktrinde de olumlu karşılanmış; ticaret yaşamına zarar veren bu sınırlamanın kaldırılması, genel olarak isabetli bir gelişme olarak değerlendirilmiştir⁸⁵.

Tasarı'nın gerekçesinde ayrıca; "68/151 sayılı⁸⁶ Yönerge'de, AT'ye üye ülkelerin ultra vires kuralını kanunlarından çıkarmalarının öngörüldüğü; Yönerge'nin, bu hükmü ile üçüncü kişileri korumayı amaçladığı; temsile yetkili kişilerin, şirket adına yaptıkları işlemlerin şirketi bağlayacağına üçüncü kişilerin güvenmelerinin sağlanmasının, işlem ve Pazar güvenliği için şart olduğu" belirtilmiştir⁸⁷. Aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacağı gibi, Tasarı, Yönerge metniyle tam bir uyum içinde olup; *ultra vires* ilkesine ilişkin olarak söz konusu uyum taahhüdümüzü karşılayabilecek niteliktedir.

B- AT Hukuku ile Karşılaştırılması

AT müktesebatına uyum taahhüdümüz kapsamında incelendiğinde, Tasarı'nın şirketlerin ehliyetine ilişkin hükümlerinin 68/151 sayılı Yönerge ile tam bir uyum içinde olduğu görülmektedir. Yukarıda da ayrıntılı olarak belirtildiği gibi, AT müktesebatını iç hukuk sistemine aktarma yükümlülüğü altında bulunan ülkemizin, Yönerge m. 9 hükmü karşısında, şirketlerin ehliyetini işletme mevzuu çevresi ile sınırlayan TTK m. 137 hükmünde değişiklik yapması bir zorunluluk hâlini almıştı. Bu kapsamda, Türk kanun koyucunun önünde *ultra vires* ilkesine ilişkin olarak iki seçenek bulunmaktaydı: Bu ilke, Yönerge m. 9, b. 1, f. I hükmü uyarınca tamamen bertaraf edilebilir ya da m. 9, b. 1, f. II hükmü uyarınca, kötüniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilecek şekilde, sınırlı biçimde muhafaza edilebilirdi. Tasarı'daki düzenlemeden, kanun koyucunun, ilk seçeneği tercih ettiği anlaşılmaktadır⁸⁸.

⁸⁴ Bu eleştiriler için bkz. yukarıda I, A başlığı altındaki açıklamalar.

⁸⁵ Arkan, Tasarı, s. 49; *AÜHF Ticaret Hukuku ABD*: "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hakkında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalınca Hazırlanan Görüş", *Batider* 2005, C. XXIII, S. 2, s. 220; Ulaş, Işıl: "Uygulamacı Gözüyle Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Bakış", *Batider* 2005, C. XXIII, S. 2, s. 193.

⁸⁶ Tasarı gerekçesinde Yönerge numarası genellikle doğru olarak (68/151) kullanılmasına rağmen, Genel Gereke No. 112'de kerhen "68/54 sayılı" ifadesi kullanılmıştır.

⁸⁷ Genel Gereke No. 112. Ayrıca bkz. No 112'den naklen: "AET 1968 tarihli ve 68/54 sayılı, şirketlere ilişkin birinci yönergesinde, AET'ye üye ülkelerin ultra vires kuralını kanunlarından çıkarmalarını öngörüyordu... AET'nin yönergesi dikkate alınarak ultra vires hükmüne Tasarıda yer verilmemiştir."

⁸⁸ Topluluk üyelerinden Fransa, Hollanda ve Danimarka, Yönerge m. 9, b. 1, f. II'de tanınan bu olanaktan yararlanmışlar ve üçüncü kişilerin kötüniyetli sayıldığı durumlarda, ehliyet dışı işlemin geçersizliğinin ileri sürülebilmesine izin vermişlerdir. Bkz. Wooldridge, s. 157, dn. 36.

Kendigelen de hukukumuzda Yönerge'ye ilişkin olarak değişiklik yapılması durumunda, Yönerge m. 9, b. 1, f. II'de üye ülkelere tanınan bu seçimlik haktan yararlanılması gerektiğini savunmaktaydı. Bkz. s. 44.

Tasarı m. 125/II hükmü uyarınca, şirketlerin ehliyeti, sadece genel hüküm niteliğindeki Türk Medenî Kanunu (TMK) m. 48'e tâbi olmuştur. Buna göre şirketler, esas sözleşmelerinde yazılı konusu ne olursa olsun, nitelikleri gereği sadece gerçek kişilere hasredilenler dışındaki bütün hakları edinebilmekte ve borçları yüklenebilmektedirler. Şirketle işlem yapan üçüncü kişiler kötüniyetli olsalar, bir başka ifadeyle, işlemin şirketin konusu dışında kaldığını bilseler ve bilebilecek durumda olsalar dahi, sonuç değişmemektedir. Söz konusu düzenleme; Yönerge m. 9, b. 1, f. I hükmüyle uyum içindedir⁸⁹.

Tasarı m. 125/II hükmünün Yönerge'ye uyumu konusunda belirtilmesi gereken bir diğer husus da; Yönerge'nin şahıs şirketlerini kapsamadığıdır. Yönerge m. 1 hükmünde de açıkça ifade edildiği gibi, Yönerge, sınırlı sorumlu şirket tipleri (Kurucu Antlaşma'nın 58. maddesinin 2. fıkrası kapsamındaki şirketler), diğer bir deyişle sermaye şirketleri için uygulama alanı bulmaktadır. Bu nedenle, Tasarı'daki değişikliklerin AT müktesebatına uyumu değerlendirilirken, söz konusu taahhüdümüzün sadece sermaye şirketleri için söz konusu olduğu hususu, gözden kaçırılmamalıdır. Bununla birlikte, Türk kanun koyucu, şahıs şirketlerinin ehliyetine ilişkin olarak da, Yönerge m. 9, b. 1, f. I hükmü ile uyumu sağlamıştır.

Sonuç olarak; Tasarı'nın şirketlerin ehliyetine ilişkin düzenlemeleri, Yönerge m. 9 hükmüne paralel olup; ülkemizin AT müktesebatına uyum yönündeki taahhütlerini *ultra vires* ilkesine ilişkin olarak yerine getirmektedir.

C- İngiliz Hukuku ile Karşılaştırılması

TTK Tasarısı hazırlanırken, diğer hukuk sistemlerinin yanı sıra, İngiliz hukukundaki değişikliklerin de dikkate alındığı, Gerekeçe'de açıkça ifade edilmiştir. Bu hukuk sistemindeki gelişmelerin, Tasarı ile getirilen değişiklikleri değerlendirmek ve özellikle de "Ticaret hukuku alanında Avrupa'da gerçekleştirilen büyük reformun niteliğine ve kapsamına ilişkin genel resmi görebilmek için" yararlı olacağı belirtilmiştir⁹⁰. Bu kapsamda Tasarı'nın gerekçesinde, İngiliz hukukunda sermaye şirketlerine ilişkin olarak, özellikle AT yönergeleri çerçevesinde önemli değişiklikler yapıldığı açıklanmıştır. Şirketlerin ehliyetine ilişkin olarak ise, "common law'dan gelen ünlü *ultra-vires*'in İngiliz hukuk sisteminden çıkarıldığı" belirtilmiştir. Gerekeçe'de ayrıca, ehliyete ilişkin olarak, AT ve İngiliz hukuk sistemlerindeki gelişmelerin takip edildiği ve İngiliz Şirketler Kanunu olan

⁸⁹ Aynı yönde bkz. İngiliz hukukundaki düzenleme için aşağıda III, C başlığı altındaki açıklamalar.

⁹⁰ Genel Gerekeçe No. 7, 24 vd. Ayrıca bkz. anonim şirketlerde yöneticilerin şirketi temsil yetkisine ilişkin olan TTK Tasarısı m. 371, f. II hükmünün gerekçesi.

Companies Act 1989'daki düzenlemenin örnek alınmış olduğu da belirtilmiştir.

1989 tarihli Şirketler Kanunu (*Companies Act 1989*) ile değişik 1985 tarihli Şirketler Kanunu⁹¹ (*Companies Act 1985*) m. 35 (1) hükmüne göre; şirketin yaptığı işlemlerin esas sözleşmede belirtilen konulardan biri olmadığı, bu nedenle de işlemin şirketin ehliyeti dışında bulunduğu yönündeki iddialar, üçüncü kişilere karşı ileri sürülemezdir. Söz konusu hükmün uygulanabilmesi için, şirketle işlem yapan üçüncü kişinin iyiniyetli olması şartı da aranmamaktadır⁹². İngiliz kanun koyucu, şirketlere ilişkin olarak *ultra vires* ilkesini tamamen kaldırmış ve kötüniyetli üçüncü kişilere ilişkin olarak m. 9, b. 1, f. II'de tanınmış olan istisnadan yararlanmamıştır⁹³.

Görüldüğü gibi, Tasarı'daki düzenlemeler, İngiliz Şirketler Kanunu'ndaki düzenlemelerle büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bu itibarla, TTK Tasarısı'ndaki şirketlerin ehliyetine ilişkin düzenlemelerin, Yönerge iç hukuk sistemimize uyarlanırken yararlanılan İngiliz Şirketler Kanunu'nun şirket-üçüncü kişi ilişkilerine⁹⁴ ilişkin düzenlemeleri ile paralel ve uyum içinde olduğu görülmektedir.

SONUÇ

TTK m. 137'de yer alan ve şirketlerin ehliyetini "işletme mevzuu çevresi" ile sınırlayan düzenleme, *ultra vires* ilkesinin faydalı olduğunu savunan görüşlerin dayandığı gerekçeleri gerçekleştirmekten uzaktır. Aksine, söz konusu düzenleme, uygulamada güçlükler yaratmakta, ticarî yaşamın gerçeklerine ters düşmektedir.

⁹¹ 1989 tarihli Şirketler Kanunu (*Companies Act 1989*) ile değişik 1985 tarihli Şirketler Kanunu (*Companies Act 1985*) metni için bkz. http://britlaw.free.fr/company/companies_act_1985.htm (03.05.2006).

⁹² İngiliz hukukundaki düzenlemeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ernst & Young, s. 96 vd.; Morse, Geoffrey/Bridge, Michael/Milman, David/Morris, Richard/Ryan, Christopher: *Companies Act with Annotations* by Geoffrey Morse, Sweet & Maxwell, London 1990, s. 52 vd.; Pennington, Robert R.: *Company Law*, 7th Ed., Butterworths, London, Dublin and Edinburgh 1995, s. 118 vd.; Griffin, s. 11-12; Yıldız, *Ultra Vires*, s. 196 vd.

⁹³ Buna rağmen İngiliz hukukunda şirket yöneticilerinin, şirket adına üçüncü kişilerle işlem yapmadan önce, bu işlemin şirketin ehliyeti dâhilinde olup olmadığını araştırmaları zorunluluğu sürmektedir [1985 tarihli Şirketler Kanunu (*Companies Act 1985*) m. 35 (3)]. Ancak yöneticilerin bu araştırma yükümlülüğüne rağmen şirketin ehliyeti dışında kalan bir işlem yapmaları hâlinde dahi, söz konusu (*ultra vires*) işlemler, m. 35 (1) hükmü gereğince geçerli olarak sonuç doğurmaktadır. Bununla birlikte yönetimin şirketin konusu dışında kalan bir işlem yapmasından şirket aleyhine bir zarar doğmuşsa, bu durumda şirket, temsil yetkisini aşan yöneticisinden bu zararı tazmin etmesini talep edebilmektedir. Aynı yönde bkz. Tasarı m. 371, f. II.

⁹⁴ 1989 değişikliği ile İngiliz hukukunda *ultra vires* ilkesi, şirketin üçüncü kişilerle olan ilişkilerinde kaldırılmışsa da; şirketin yöneticileriyle işlem yaptığı durumlarda sınırlı olarak varlığını sürdürmektedir. Bu hususta bkz. 1985 tarihli Şirketler Kanunu (*Companies Act 1985*) m. 322A, 35 (4); ayrıca bkz. Yıldız, *Ultra Vires*, s. 199 vd.

Bu itibarla, TTK m. 137 hükmünde kabul edilen *ultra vires* sınırlamasına Tasarı'da yer verilmemesi, isabetli bir değişikliktir. Üstelik söz konusu değişiklik; AT'nin 68/151 sayılı Yönerge'si karşısında, AT müktesebatına uyum taahhüdümüzü, bu konuya ilişkin olarak, tam anlamıyla yerine getirebilecek niteliktedir.

Ultra vires ilkesinin kaldırılmasının ardından, pay sahiplerinin ve alacaklıların menfaatlerinin korunması görevini, Tasarı'daki diğer hükümler üstlenecektir. Bu korumayı, şahıs şirketlerinde, ortakların, şirket borçlarından dolayı şahsen ve bütün malvarlıklarıyla sınırsız sorumlu olduklarını düzenleyen hükümler sağlayacaktır (Tasarı m. 211, 236). Sermaye şirketlerinde ise, *ultra vires* ilkesinin kaldırılması nedeniyle bir zarar doğması hâlinde, dikkatli ve basiretli bir yönetici gibi davranma yükümlülüğüne uymayan yöneticiler, tazmin borcu altına gireceklerdir (Tasarı m. 369, 573/II; BK m. 528/II).

Serbest piyasa ekonomisini ve tescil sistemini benimsemiş olan hukuk düzenimize uygun düşmeyen bu ilkenin kaldırılması ile ticarî işlem güvenliği, pay sahiplerinin menfaatlerinden üstün tutulmuş olacaktır. Böylelikle uygulamada kurucuların ayrıntılı ve belirsiz esas sözleşmeler hazırlamak yoluyla fiilen bertaraf ettikleri *ultra vires* sınırlaması, hukuken de ortadan kalkmış olacaktır. Söz konusu değişiklik önerisinin hayata geçirilmesi sonucunda, toplumumuzda şirketlere duyulan güvenin artacağı, bu yolla da yatırımların teşvik edileceği umulmaktadır.

KISALTMALAR

ABD	Anabilim Dalı
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AnkBarD	Ankara Barosu Dergisi
AT	Avrupa Toplulukları
AÜHF	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
b.	Bent
Batider	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	Borçlar Kanunu
bkz.	Bakınız
c.	Cümle
DK	Dernekler Kanunu
dn.	Dipnot
Ed.	Edition (Baskı)
f.	Fıkra
İktMalD	İktisat ve Maliye Dergisi
karş.	Karşılaştırmız
KoopK	Kooperatifler Kanunu
L	Legislation (Mevzuat)
m.	Madde
No.	Numara
OJ	Official Journal (Resmî Gazete)
RG	Resmî Gazete
s.	Sayfa
S.	Sayı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİktG	Türkiye İktisat Gazetesi
TMK	Türk Medenî Kanunu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
Vol.	Volume (Cilt)
YD	Yargıtay Dergisi

KAYNAKÇA*

- Akipek, Jale G. /Akıntürk, Turgut: Türk Medenî Hukuku, Türk Medeni Hukuku, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, 5. Baskı, İstanbul 2004.
- Akyazan, Sıtkı: “Türk Ticaret Kanununun 137. Maddesinin Anlam ve Kapsamı Üzerine Bir İnceleme”, Batider 1974, C. VII, S. 4, s. 829-840.
- Altuğ, Osman: 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, İstanbul 1998, s. 43.
- Ansay, Tuğrul: “Anonim Şirketlerde Ehliyet Meselesi”, (*Ehliyet*), I. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1960, s. 81-97.
- Ansay, Tuğrul: Anonim Şirketler Hukuku, (*Anonim Şirketler*), 6. Baskı, Ankara 1982.
- Ansay, Tuğrul/*Yongalık*, Aynur: Bankacılar İçin Şirketler Hukuku Bilgisi, 21. Baskı, Ankara 2006.
- Arkan, Sabih: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na İlişkin Değerlendirmeler”, (*Tasarı*), Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Konferans, Bildiriler-Tartışmalar, 13-14 Mayıs 2005, Ankara 2005, s. 41-60.
- Arkan, Sabih: 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, (*Tartışmalar*), İstanbul 1998, s. 42.
- Arslanlı, Halil: Türk Hukukunda Devletçiliğin Anonim Şirketlerin Ehliyeti Üzerine Tesiri, (*Devletçilik*), İstanbul 1942.
- Arslanlı, Halil: Kollektif ve Komandit Şirketler, (*Kollektif Şirketler*), 2. Baskı, İstanbul 1960.
- Arslanlı, Halil: Anonim Şirketler, C. I, Umumî Hükümler, (*Anonim Şirketler*), 3. Baskı, İstanbul 1960.
- AÜHF Ticaret Hukuku ABD*: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hakkında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalınca Hazırlanan Görüş”, Batider 2005, C. XXIII, S. 2, s. 211-248.
- Berzek, Ayşe: “Ticaret Hukukunda Ortaklıkların Ehliyeti”, TİktG 1978, C. XXVI, S. 5-7, s. 1291-1292.
- Domaniç, Hayri: Anonim Şirketler, İstanbul 1978.
- Ernst&Young: Guide to the Companies Act 1989: A Comprehensive Analysis and Interpretation of the Changes in Company Law Brought About by the Companies Act 1989, Kogan Page, London 1989.

---

* Birden çok eserinden yararlanılan yazarlara yapılan atıflarda kullanılan kısaltmalar, parantez içinde ve italik olarak gösterilmiştir.

- Franko, Nisim: “Ticaret Şirketlerinin Kefalet Ehliyeti”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu II, Ankara 1985, s. 38-53.
- Griffin, Stephen: “The Rise and Fall of the Ultra Vires Rule in Corporate Law”, <http://www.solent.ac.uk/law/mjls/papers/griffen.htm> (20.10.2000).
- Helvacı, Mehmet: 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, İstanbul 1998, s. 45.
- İmregün, Oğuz: “Türk Ticaret Kanunu’na Göre Ticaret Şirketlerinin Ehliyet ve Temsili”, (*Ehliyet*), II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1962, s. 275-296.
- İmregün, Oğuz: Kollektif, Komandit ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Ortaklıklar, (*Kollektif Ortaklıklar*), İstanbul 1989.
- İmregün, Oğuz: Anonim Ortaklıklar, (*Anonim Ortaklıklar*), 4. Baskı, İstanbul 1989.
- Karayağın, Yaşar: Ticaret Hukuku, C. II, Şirketler Hukuku, A. Giriş-Adî Şirket-Ticaret Şirketleri, 2. Baskı, Ankara 1973.
- Kendigelen, Abuzer: 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, İstanbul 1998, s. 44.
- Köprülü, Bülent: Medeni Hukuk, Genel Prensipler - Kişinin Hukuku, 1-2. Kitaplar, 2. Baskı, İstanbul 1984.
- Kuntalp, Erden: “Ticaret Ortaklıklarının Ehliyeti”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu II, Ankara 1985, s. 5-17.
- Morse, Geoffrey/Bridge, Michael/Milman, David/Morris, Richard/Ryan, Christopher: Companies Act with Annotations by Geoffrey Morse, Sweet & Maxwell, London 1990.
- Okur, İrfan: “Medeni Hukuk Tüzel Kişileri ile Ticaret Hukuku Tüzel Kişilerinin ‘Hak Ehliyeti’ Yönünden Karşılaştırılması”, YD 1990, C. XVI, S. 3, s. 377-390.
- Oğuzman, Kemal/Seliçi, Özer/Oktay, Saibe: Kişiler Hukuku, Gerçek ve Tüzel Kişiler, 6. Baskı, İstanbul 1999.
- Özsunay, Ergun: Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, 2. Baskı, İstanbul 1969.
- Öztan, Bilge: Tüzel Kişiler, 2. Baskı, Ankara 1998.
- Pennington, Robert R.: Company Law, 7th Ed., Butterworths, London, Dublin and Edinburgh 1995.
- Poole, Jill: “Abolition of the Ultra Vires Doctrine and Agency Problems”, The Company Lawyer 1991, Vol. 12, No. 3, s. 43-49.
- Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoğlu, Ersin: Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 10. Baskı, İstanbul 2005.

- Prentice, D. D.: Reform of the Ultra Vires Rule, A Consultative Document, Department of Trade and Industry, London 1986.
- Pulaşlı, Hasan: Şirketler Hukuku, 3. Baskı, Adana 2005.
- Rajak, Harry: "Judicial Control: Corporations and the Decline of Ultra Vires", The Cambrian Law Review 1995, Vol. 26, s. 9-31.
- Tekil, Fahiman: Anonim Şirketler Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1998.
- Tekinalp, Ünal: "Ultra Vires", 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul 1997, s. 45-46.
- Tekinalp, Ünal: "Ticaret Ortaklıklarının İşletme Konuları ile İlgili Olmayan Ortaklıklara Katılıp Katılamayacakları Sorunu Üzerine Düşünceler", (Katılma), İktMalD 1981-82, C. XXVIII, S. 10, s. 422-426.
- Tekinalp, Ünal: Ticaret Ortaklıklarında "Tasfiye Gayesi"nin Anlamı, İktMalD 1974-75, C. XXI, S. 1, s. 23-26.
- Türk, Hikmet Sami: "Ticaret Ortaklıklarının Ehliyeti" Başlıklı Tebliğ'den Sonraki Tartışmalar, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu II, Ankara 1985, s. 25.
- Türk, Hikmet Sami: "Avrupa Toplulukları'na Üyeliğin Anayasa ve Ortaklıklar Hukuku Üzerindeki Etkileri", Batider 1989, C. XV, S. 1, s. 1-18.
- Ulaş, Işıl: "Uygulamacı Gözüyle Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Bakış", Batider 2005, C. XXIII, S. 2, s. 187- 210.
- Ulusoy, Yılmaz: Mukayeseli Sermaye Şirketleri, Holding Şirket, Anonim Şirket, Bankalar, Sigorta Şirketleri, Limited Şirket, Ortaklıkların Denetimine Dair Tüzük, Ankara 1974.
- Ülgen, Hüseyin: "Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti", Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 1283-1291.
- Wooldridge, Frank: Company Law in the United Kingdom and the European Community: Its Harmonization and Unification, The Athlone Press, London 1991.
- Yıldız, Burçak: "AT ve İngiliz Hukuk Sistemlerinde Şirketlerin Ehliyeti ('Ultra Vires' İlkesi)", (Ultra Vires), Batider 2006, C. XXIII, S. 3, s. 185 – 206.
- Yıldız, Burçak: "Şirketlerin Ehliyetine İlişkin Olarak Özellik Arz Eden Bazı Hukukî İşlem ve Sözleşmeler", (Ehliyet), Ankara Barosu Dergisi 2006, S. 2, 55 - 86.
- Zaphiriou, G. A.: European Business Law, Sweet & Maxwell, London 1970.